برنجی سنه — بيان الحق — عدد ۹

فی ٦ ذی القعده سنه ۳۲٦ وفی ۱۷ تشرين ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افكاريدر

صاحب امتیاز
فاتح مجيز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سر محرر
فاتح مجيز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدير مسئول
محمد فطين

مندرجات

نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

ابونه اجرتی

استانبول ايچون	ولايات ايچون	ممالك اجنبيه ايچون
برسنه‌لك ۷۵ غروش	۸۵ غروش	۱۸ فرانق
آلتی آيلغی ۴۰ «	۴۵ «	۹,۵ «

درج ايدلميان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اكثر مقالاته آيات كريمه واحاديث نبويه درج ايدلمش بولنديغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعايتسزلكده بولنلماميسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

علوم اسلامیه

(مابعد)

بورایه قدر سرد ایتدیکمز مباحث علوم اسلامیه‌نك مأخذ ومقصدی حقنده برفکر مجمل حاصل ایده‌بیلمك ایچون بسط ایدلمش ایدی . شمدی مقصدده شروع ایده‌لم . مأخذی کتاب کائنات ایله کتاب خطاب اولان علوم اسلامیه‌نك شعبات شتاسی برمقصدده ، سعادت انسانیه مقصدنده اشتراك ایدرکه دین حقك غایت حکمتی دخی بوندن عبارتدر .

معلوم اولی النهی اولدیغی اوزره سعادت هرانسانك اقصای آمالیدر . فقط سعادت برمفهوم کلی ، بر معنای شاملدر . طرفة العین‌ده کلوب کچن بر صفای روحانی ویا جسمانی‌یه اطلاق اولنه بیلدیکی کبی نامتناهی بر نعمت ابدیه‌یه‌ده صادق اولور . سعادت فانیه ، سعادت ابدیه دیه یاد اولنور .

بعض انسانلر سعادت ابدیه‌یی دوشونه‌مدکلرندن سعادت فانیه‌یی اخص مقاصد طانیمشلر . بعضلری ایسه سعادت ابدیه‌یی انجق نوع انسانی‌یه منحصر ظن ایدرك افرادك ابدی بر سعادته نائل اوله بیله‌جکنی اعتقاد ایده‌مه‌مشلردر .

اولکیلره کوره سعادت انسانیه بر انسانك مدت عمرنده نائل اوله بیله‌جکی نعم دنیویه‌دن بشقه برشئ اولمیوب بوکا نظراً انسانلرك کندیلرندن صوکره‌یه قاله‌جق آثار خیریه‌یه چالشملری عادتا عبث اولمسی لازم کلیر . بر قوم ، بر ملت بلکه جمعیت بشریه‌نك شخص معنویلری ده بوکا قیاس ایدلسون .

ایکنجیلره کوره‌ده نوع انسانینك عالمده ابدی بقاسنی اعتقاد ایدن برشخص کندینك ابدیتی ، زوالدن مصونیتنی ادعا ایده‌میه‌جك قدر اولسون شعوره مالك ایسه منافع وسعادت عمومیه ایچون نه‌یه چالیشه‌جق ؟ چالیشه‌جقسه التزام ایده‌جکی فداکارلقلره بذل ایده‌جکی طاقت شکن اجتهادلردن عجبا نه فائده اومه‌جق نوع بشرایچون ایکی یوز ، اوچیوز سنه صکره تحصل ایده‌جك برمنفعته بتون حیاتنی ، جاننی فدا ایده‌رك چالشمسنه مقابل کندیسنه ذره قدر برحصه چیقمیه‌جغنی اعتقاد ایدرکن اوقدر همت عالیه‌یی نصل ونه حسله صرف ایده‌جك ...

مساعئ انسانیه دائما « کیملر قازانیر کیملر یر » مثلی حکمنه توفیقاً جریان ایده‌جك اولورسه « نفس مقدمدر » قضیه‌سی هر طورینك مدلولی اولان جبلت انسانیه‌نك همات عالیه‌سنه عجبا نه سبب معقول بوانه بیله‌جك ...

شوحالده هر انسان کندیسنه مخصوص بر سعادت ابدیه امیدیله متحسس اولوب فقط علی الاکثر حکم اعتقادیسی حس طبیعیسنك خلافنه اولدیغنی بیله‌میور . حاصلی افکار عالیهٔ بشریه‌یی تهییج وتنویر ایدن شی انسانلرك سوق طبیعیلریله وجودینه قائل اولوب بالطبع بعد الممات اولمسی ضروری بولنان سعادت ابدیه‌درکه افراد انسانیه ایچون سعادت ابدیه‌نك امکانسزلغنه قائل اولمقدن بیوك بلاهت اوله‌مز .

ایشته دین حق سعادت حقیقیه‌یی اخبار و شرح ایدوب انسانلرك عالم مجازات اولان دار آخرته عائد بسله‌مش اولدقلری ولکن غافل بواندقلری حسیات طبیعیه‌یی اعلان وتفهیم ایدر .

بناءً علیه دین اسلامك ایصال ایده‌جکی غایت حقیقیه سعادت ابدیه‌در . سعادت ابدیه ایسه (الدنیا مزرعة الآخره) مقتضاسنجه اسبابی دنیاده اکتساب ایدیله بیله‌جك برنعمت بوده حیات دنیویه‌نك انتظام جریانیله ممکن بر کیفیت اولدیغندن سعادت دنیویه ــ ولو مقصود بالغیر اولسون ــ مقاصد دینیه عدادینه کیرمش وسعادت ابدیه حوائج اصلیهٔ انسانیه ایله تمثل ایدیلیرسه سعادت دنیویه استحصال حوائج ایچون مدار یکانه اولدیغندن دولابی سودیکمز پاره مثابه‌سنده بولنمشدر .

دین اسلامك غایه‌سی سعادت دارین اولنجه علوم اسلامیه‌نك موضوع وغایه‌ده منسوب الیهی ایله متناسب اوله‌جغندن علوم اسلامیه مجاری طبیعیه‌سیله بر منصبه دوکلمشدرکه (علم فقه) اسم شریفی ایله یاد اولنمقده بولنمش وبو سببله (من یرد الله به خیراً یفقهه فی الدین) شرف وارد اولمشدر .

« فقه » امام اعظم وهمام افخم افندمز حضرتلرینك لسان حقیقت بیان عالیلرندن « معرفة النفس مالها وما علیها » جمله‌سیله تعریف بیورلمشدر .

یعنی ؛ نفس انسانینك کندینه نافع ویا مضر اولان شیلری ، سعادت حقیقیه‌سی اسبابنی تماميله بیلمسی ویا بیله‌بیلمسی ویابیله‌بیلمسی ایچون موضوع اولان قواعد کلیه‌سی دیمکدرکه اولا اوچ قسمه آیریلیر .

۱ — علم واعتقاده عائد اولان شیلردرکه بو قسمنه فقه اکبر ، علم عقائد ، علم توحید ، علم کلام تسمیه اولنور .

۲ — اعمال وافعاله عائد اولان قسمیدرکه بوکاده سادەجه « فقه » نامی ویریلیر .

۳ — اخلاق و وجدانیاته عائد اولان قسمیدرکه بوکاده علم تصوف تعبیر اولنور .

عالم انسانك بالجمله افعال وحرکاتنی ، افکار و آمالنی بومرکز اصلی ، برهدف حقیقی‌یه ربط و دائما برجهت وحدتده جمع ایدرك غایهٔ حکمتك کثرت دکل وحدت اولدیغنی تعلیم ایدن و بوصورتله اختیار و ارادهٔ جزئیه‌لرنی ، تشبث شخصیلرینی اساس طوته‌رق جمعیت متفرقهٔ بشریه‌یی بر واحد اساسی‌یه دعوتله اتحاد مدنی‌یه سوق ایلین ونظام عالمك ذره‌لردن جسملر ، جسملردن کره‌لر ، کره‌لردن منظومه‌لر ، منظومه‌لردن بر عالم کلی حاصل

اولمسی قانوندن عبارت بولدیغنی بیلدیرن دین اسلام علوم عالمیده (فقه) جهت وحدتی آلتنده جمع ایلامش و(العلم نقطة کثرها الجاهلون) سرینی اظهار ایلمشدر.

عصر اخیرده عادتا نامتناهی کبی برحاله کلن علوم وفنون عالمك هر بریسی برحادهٔ کلیه‌دن کچیریله‌رك شعبات ثلثهٔ مذکوره‌یی حاوی علم فقهه خدمت ایتمك حیثیتنده اولدیغی ایچون جهان علم وفن ترقی ایتدکجه حقائق اسلامیه تجلی ایده‌کلمش ومع التأسف غایهٔ معرفتی، حقیقت سعادتی تکلیفات الهیه قیودی آلتنده کیزله‌مش اولمسندن دولایی شهوت پرستان بشرك آمال بهیمیه و افکار شیطانیه‌لرینه نا ملایم کورنمش بولنمسنه مبنی علوم اسلامیه اخلاق فاضلهٔ اسلامیه کبی لایق اولدیغی احترامی کوره‌مامش و (نؤمن ببعض ونکفر ببعض) مؤداسنه مظهر اولمقده بولنمشدر.

اغیار معذور کورلسه بلکه بجادر. بیلمم که یاره نه اولمش !.... دین دینلنجه نفی و اثبات بیننده بر اینانمقدن عبارت امر وجدانی دیه‌رك اصول وفروع احکام دینیه‌یی صحیفهٔ عالمدن سیلمکله متسلی اوله بیله‌جك افکار سخیفه اربابنك — وارسه — جهالتدن بشقه برشیٔ ایله تأویلی قابل اولمیان مستندلری، احکام اسلامیه‌یی، احکام روحانیه تلقی ایتمکده‌کی تعصبلری کندیلرینك اولسون. اونلر استعجال ایتمسونلر. مسلمانلره کوره قیامتدن اولجه برکون کله‌جك که بوعالمده آنلرك فکری ایلری کیده‌جك. دنیا دینسزلکله طوله‌جق مخبر صادق رسالت بونیده خبر ویرمش. بوخبری کندی فکرلرنجه بر تبشیر تلقی ایدرلرسه هیچ اولمزسه بو معجزهٔ محمدیه‌یی قبول ایتسونلر. فقط بونلر فکرلرینك اخبار پیغمبری‌یه توافقی صورتیله حیز حصوله کلمسنی‌ده آرزو ایتمیورلر. بز بیلیورز که کون ارنلرك اولنجه قیامت قوپاجق. قیامت قوپارمق ارزومز اولمدیغیچون اونلری سوزه قاتمق ایسته‌میز.

بز قیامتك قوپه‌جغنی خبر بیله آلسه باغچه‌سنه دیکمکده اولدیغی فده‌یی ینه دیکوب بیترمکله، دائما عمل صالحه سعی ایلامکله مکلف اولدیغنی بیان، مادی، معنوی روحانی، جسمانی هردرلو سعادتی دینده طانیان ارباب دینه تأسف ایدرم که اونلرده منسوب اولدقلری دینك قیمتنی بیله‌مه‌مش علماً، عملاً، اخلاقاً برسویه‌ده تنزل ایلامشلر. یوزلرجه سنه‌لردن بری علوم اسلامیه‌یه قارشی لاقید طاورانمشلر، بتون علوم وفنونك مافوق اعالیسی بولنان (فقه) حقنده همتلری نسبت معکوسه ایله تناقص ایتمش و بوکون بعض مقدماتنی کورمکدن عبارت بولنان تحصیللرمز. هردرلو مشوقدن، عنایتدن، حمایتدن محروم اولان تحصیللرمز بیله چوق کورولمکه باشلامش. دوشونه‌لم !

نیچون مبانیٔ علوم اسلامیه خرابه‌زار عالم اولمش، نیچون او خرابه‌زار ایچنده قلبلری، جکرلری کبی فقر ومسکنتله، محرومیت التفات ایله پارچه‌لانمش قبه‌لر آلتنده ییلدز صایان بیوایکان سکان. مخافة اللهی، حل وحرمتی، حقوق عباددن توقی‌یی اوکرتمك ایستدکلرندن، بش وقت نمازی بلله‌دکلرندن طولایی هدف احتقار اولمش ؟ نیچون برصحیفه قرآنی اوقویه‌میان زبه‌لر ایکی سطرلق بر بیه‌سك ذوقنی طویدقلرندن طولایی بونلره راجح طوتلمش ؟

نیچون علماء مبادیٔ عامده قالمشده عالم قدوة العلماء المحققین ایله طولمش !

نیچون برجان یاقق ایچون خزینه‌لر صرف اولنمش اقصای بلاده قدر جاسوسلر کوندرلمشده مملکت اسلامیه‌یی افراد تبعه‌یی استیلاء مظالم جهالت، سریان بغی وضلالتدن وقایه ایتمك اوزره هر اوچ کونلك بر بلده‌ده اولسون بر فقیه اکبر یتشدیرلمامش.

نیچون امامت، خطابت، واعظلق، مدرسلك، تولیت وسائره کبی امانات الهیه بشکده‌کی چوجقلره ارثاً تفویض اولنمق قانون حکمنه کیرمش، تا اهللر النه دوشمشده او وظائف عالیه‌یی بحق ایفا ایده‌جك ذوات یتشدیرلمامش وخدایی نابت اوله‌رق کندیلکندن یتشوبده صره‌سنده بالفعل ایفای خدمت ایدنلر خائب وخاسر براقلمش ؟

نیچون حادثات زمانیه‌نك تمامها احکام شرعیه‌یه جهت انطباق وعدم انطباقنی بالاستنباط فصل وحسم ایدن فقهالری، مفتیلری، قاضیلری مقاماتی آبدستنده بیله شبهه‌سی اولانلردن صرف نظر صراحةً کوردیکی بر مسئله‌یی طوغری اکلایه بیلمك اك بیوك مزیتی اولان کیمسه‌لره ویرلمش، ملتك کافل معدلتی اوله‌جق قوانین معاملات کوندوز ارتکاب، کیجه عشرتله وقت کچیرن جهلهٔ مخلوقاتك تقدیر خودسرانه‌لرینه قالمش، احکام ناطقهٔ الهیه‌نك دیلنی اکلایان بتمشده کویا لسان صامت طبیعت انطاق اولنیورمش کبی (ومن لم یحکم بما انزل الله فاولئك هم الظالمون) سری ظاهر اولمش ؟

احوال بشری ایجابات زمانیه نسبتنده احکام ناسخه ومنسوخهٔ اساسیه‌سیله قواعد قویمه‌یه ربط ایدن شریعتك، علم جلیل فقهك اومحیط کل اولان بحر بی پایان مدنیتك خزائن منسیه‌سی آره‌سنه کیزلنمش اولان دفائن لایتناهی‌دن حقوق ومعاملات ومناسبات مللك آله بیلدیکنه توسع ایلدیکی شویله برزمانده نیچون مستفید اولمدق. اولمدقمی ؟ یوقسه اولمسنی بیله‌مدکمی ؟ یوقسه اولمسنی هیچ ایسته‌مدکمی ؟

عزیمت، رخصتیله، خفی وجلی علت منصوصه ومستنبطه‌سیله ضرورت، عموم بلوی، عرف، احتیاج ناس، جلب منفعت، درء مفسدت کبی مبنای اساسیسیله حال اختیار وحال اضطراره نظراً افعال بشریه‌دن هر برینه، حکم ویرمك حکمت فقهی تشکیل ایتمیورمی ؟

کرچه ماهیتنه آشنا اولانلره کوره احکامی میانه کیفه، خاطره مراعاةً بر مسئله قاریشدیرمق ایکی کره ایکی‌یه خاطر ایچون قرق دیمك قدر محال اولان اوعلم عالی‌یی آرزومزه خدمت ایتدیره‌میز. فقط بتون آرزولرمزی اونك دائرهٔ سماحتنده خوشه‌چین استفاضه اوله‌رق تربیه وتجمیل ایده‌بیلیرز.

بونك ایچون امام اعظم کبی برمجتهد اکبر یتشدیرمکه، زمانمزده عادتا محال اولان برکیفیته تعلیق مسئله ایتمکده احتیاج یوق ایدی.

امام اعظم قیامته قدر وقوعبوله‌جق حادثات بشریه‌نك مفرداتنه دائر قرآن عظیم الشانك، احادیث نبویه‌نك حاوی اولدیغی احکام عمومیه‌یی تشریح ایتمش و زماننه قدر اولان حادثات موجوده ایله وجودی محتمل بولنان صور حادثاتی احتمالاتیله تدوین ایدرك هر برینك کتاب وسنتده اندماجنی ارائه بیورمش بر مجتهد عالیشاندر که موفقیتلرینه ساده اقتدار فطریلری دکل نور نبوته قرب عهدلریده یاردم ایتمشدر.

خصوصات سابقه‌ده بز بوقدر احتیاج آلتنده بولنمیورز. اوقدر ساده بر احتیاج ایچنده بولنیورز که طبقات فقهادن یدنجی طبقه رجالنك نکثری وکثرتی نسبتنده بذل همت ایتملری بزه کافی ایدی. اصحاب تخریجلر اولیورسه نه اولور.

بیع بالوفائی، بیع بالاستغلالی، اجرت علی الطاعه‌یی، مقاطعه و اجارتینی، وقتیله اساس حکمت شرعه مخالفتیله برابر مجرد احتیاج زمانی اعتباریله تجویز ایدیلوب بوکون اوعلتك زوالیله آرقه‌سی کسلمش اولان کدکاری، خلو حوانیتی، حقوق مجرده‌دن اعتیاضی تجویز ایدن فقها زماننده شراب طورتیسندن اسپرتوله، جابجا ظهور ایتمکه باشلایان سیغورطه‌لره وسائره‌یه دائر کتابنده بحث یوریدن، احکام شرعیه بیان ایدن ابن عابدین، مجله‌مزی میدانه کتیرن جمعیت فاضله مجتهد دکللر ایدی. بونلرك هر بریسی بر بلده‌نك طبقهٔ سابعه‌دن مفتی ویا قاضیسی وياخود مؤلفندن عبارت ایدی.

عثمانلیلرك فتواخانه‌لری که اجنبینك بیله حلال مشکلاتی اولمق مظهریتنده بولنیوردی عجبا او قوجه فتواخانه بشیوز سنه‌دن بری عبادات، حقوق ومعاملاتده، سیاسیات وعقوباتده ملتك احوال اختیاریه واضطراریه‌لری نقطهٔ نظرلرندن احتیاجات عمومیه‌لری نسبتنده افتا

ایتدیکی حادثاتك اقتران ایته‌یکی نتایجی محتشم اثرلرله نشر ید‌ه‌بیلمك همتنده بچون بوانه‌مدی ؟ فتواخانه برمجله جمعیتندن مستغنی دکلیدی ؟

وطنمزك هرطرفی مسلم وغیر مسلم تبعه‌مزك هر فردی مظالمیله، سیئاتیله استیلا ایدن دور سابقه‌ بیله عفتی محافظه ایدرك احکام شرعیه‌یه خاطر، کوکل قاریشه‌میه‌جغی عیاناً کوسترن و یالکز بطائتندن بشقه برعیب ایله لکه‌لنمیان او فتواخانهٔ عالیمز بیوك برملت اسلامیه‌نك مرجع اقصاسی اولان بومقام مقدس، یاوز کبی برخلیفهٔ سطوتپنه‌هك جزئی بر زیغنك بیله اوکنی آلان، کونده یه‌‌کور فتوی ویرن شیخ الاسلاملرك اخلافی اوله‌جق اجله معین درت فتوالك خارجنه چیقماموق و استفتا ایدیلن برمسئله‌یی سنه‌لرجه تعویق ایتمك کبی حالاتله نه‌قدر شایان اسف کوریلیرسه احکام معدلتی جیبندن چیقارمق، کیفنه کوره حکم ایتمك ایسته‌ین محفللره محکمه‌لر. بوزلرجه، بیکلرجه لیرالرینی دیکه‌رك الایشنه خدمت هوسنده بولنان برملت فتواخانه‌لرینی برمدرسه خرابه‌سی حالده کورمکله متأثر اولمدقلرندن بلکه‌مباهی بولندقلرندن طولایی شدتله مؤاخذه‌یه شایاندر.

اوت قصورینی سویلمکده حقلی ایدیلر. برجمعیتك میدانه کتیردیکی برمجله‌دن حقوق مدنیه واسلامیه‌سنی طانیدان برملت فتواخانه‌نك، فقهای عثمانیه‌نك حادثات جدیده‌ده تطبیقات فقهیه‌لرینی کورمش اوقومش اولسه ایدیلر دعاوی نظامیه دیو تحدث ایدن منازعه‌لرینك حلی ایچون بشقه برمحکمه‌یه کیتمزلر. ووظائف شرعیه‌یی غصب ایتدیره‌رك ایکی جامع آره‌سنده قالمش بی‌نمازه دونمزلر ایدی. اووقت محافل شرعیه، علماء اسلام روحانیت مجرده‌یه دکل معرفت ومعدلت حقیقیه‌یه تجلیکاه اولدقلرینی ودین اسلامك مأخذ قوانین مدنیه اولدیغنی آکلایوب، آکلاتمقده مشکلات چکمزلر ایدی.

بونلره احتیاج یوق ایدی‌ده دررلر دامادلر ابن عابدینلر بورغیتلر بوتوجهلره نه‌دن مظهر اولیوردی.

فتوا خانه بیله کتب اسلاف طورورکن بونلردن مسئله حلنه نه‌یه محتاج اولیوردی ؟

فتواخانه هرمشکله یتشملی ایدی. فتواخانه فقهاسنك مفتیلرمزك قاضیلرمزك، مدرسلرمزك آثار نافعه‌سیله مملکتمز طوب طولو اولملی ایدی.

ملتمز حقلی ایدی اما الاجقلی دکل ایدی. بو آدملر کندی کندینه خدایی نابت اوله‌رق یتشسون بزدن اکمك یمك ایسته‌مسون بزساده میوه‌لرینی قولایجه اقتطاف ایده‌لم. ایده‌مدیکمز صورتده کوکنی قازیه‌لم فکرنده بروقت بولنماملی. هم آهنك چالشملی ایدی. چالشملی‌ده بو کون هر املی، هرکمالی علماسنده بولمق ایسته‌ین ملت علماسنه اولان احترامنی مادةً ومعنىً ابراز ایتملی، علماسیده آنلرك هرخصوصده کی احتیاجاتی کافل بولنملی ایدی. اکر بویله اولیدی نه ملت اسلامیه محکوم مظالم استبداد وضلال اولور. نه‌ده بضاعهٔ ملیه‌مز اولان آثار اسلاف، ملکات فاضلهٔ اسلام، حسیات عالیهٔ عثمانیان غبار آلود تباه ونسیان اوله‌رق آتشلره یاناردی، نه‌ده بردشمنك پامال تعدیسی اولوردی. چونکه غایهٔ مقاصدی اتحاد واستقامت ومعدلت محافظهٔ حقوق الله ومراعات حقوق عباد اولان برملتك آرقه‌سی یره کلمزدی. فتواخانه‌مزه نسبتمز بویله ایدی. یادرس وکالتی نه‌ایدی. اورادن نه‌لر بکلنیرایدی. اونی آکلامق ایچون شعبات علوم اسلامیه‌یی براز آکلامه‌مز اقتضا ایدر.

مکتب نواب فقه معلملرندن
المالیلی کوچوك حمدی

ترقی

(مابعد)

—

بومنابع فیض آکینك قعر بی‌پایانه نه‌مرتبه انفاذ نظر ایدر؛ نه‌اولدیغمزی، حکومت جلیلهٔ اسلامیه‌مزك

نه‌صورتله تأسس ایلدیکنی؛ نه‌دورلر کچیردیکمزی، نه‌کبی مسائلده صواب ایشلدیکمزی، نه‌درلو احوالده غفلت وخطایه قاپلدیغمزی، نصل اولوبده بویله بردرکهٔ پستی‌یه سقوط ایتدیکمزی علل واسبابیله نه‌درجه تأمل ومحاکمه ایلیه بیلیر ایسه‌ك سمت صلاح و فلاحه اونسبتده تقرب ایتمش، اونسبتده ترقیات صحیح وسالمه وسائطنی ادراك و استحضار ایلمش اولورز.

بر ادیبمز :

زمان زمان ترقی جهان جهان علوم
اولورمی جهل ایله قابل بقای جمعیات؟

بیتیله نه بیوك برحقیقته ترجمان اولمش. بوبر قضیهٔ مسلمه و بدیهیه‌در. بویله برزمانده‌، بوبله چالشمغه، اکتساب کمالاته الك زیاده مساعد کونلرمزده‌ده تنبه ایتمز وحکمت اسلامیه نامنه اوکردیکمز، آکلایه بیلدیکمز شیلر، کندیلرینه حاشا علما سوسی ویرن بر شرذمهٔ قلیله‌نك، برقاچ تن پرور وتصوف فروشك عطالته سائق اقوال متصلفانه‌سندن عبارت قالیرسه، همتمزده‌کی بو بیوك نقصان؛ شبهه ایدیله‌مزکه، خسرانی، هم‌ده کلی برخسرانی انتاج ایدر. برنجی درجه‌ده اوروپا مدققین علماسی نظرنده موقعمزی پك کوچولدور، حادتا حضیض عجز وهیچی‌یه ایندیرر. طوغریسنی سویله‌مك لازم کلیرسه، اوناقد نظرلره قارشی انسانلغه لیاقتمز اولمدیغنه پك واضح دلیللر تشکیل ایلر!.

اوروپا علماسی دینیلنجه درحال خاطره، اسلامیتی مانع ترقی صایان؛ بیك درلو اغراض ومنافع الجاآتیله او زمینده‌کی ترهات و افکار سخیفه‌لرینی واسطهٔ مطبوعات ایله نشره دامن درمیان غیرت اولان صورت بینان وسطحی نظرانی کتیرییورز. برقسم قلیلمزك دکل، پك چوقلرمزك ذهاب واعتقادی بومرکزده!. هیچ دوشونمیورزکه، بوکون اوروپاده برفرقه، ممتاز بر فرقهٔ علما واردرکه، آنلر برچوق زمانلرینی و بلکه‌ده بتون عمرلرینی السنهٔ شرقیه تحصیلنه وقف ایدییورلر. معانیٔ منیفهٔ فرقانیه‌مزی، تفاسیر شریفه‌یی، احادیث نبویه و اصول وفروع فقهی موشکافانه تدقیق ایله احکام جلیلهٔ دینیه‌مزك بالعکس هردرلو سعادات وترقیات دنیویه‌یی مروّج وسالکین هدایت قرینی دائما چالشمغه، دائما ایلرله‌مکه مشوق وسائق اولدیغنی مع التأسف اعتراف ایتمه‌لی‌یزکه، بزدن پك چوق زیاده بیلیورلر؛ بیلدکلری ایچونده بزده‌کی رخاوته، بزده‌کی اوضاع مقلدانه‌یه، نیچون یالان سویله‌ملیدر، نظر استغراب ایله باقورلر. بوجهتی، بو بیوك حقیقتی نظر دقته آلمالی‌یز، آلمالی‌یزده قصور همتمزدن، نقصان تدقیق وتتبعاتمزدن طولایی بوکون جهالت یوزمدن نه حالده، نه آجینه‌جق برموقعده بولندیغمزی آکلامالی واو سائقه وحجاتله کیجه کوندوز دیمیوب هرشیدن اول بیچه‌نی ... جها-لتدن یقامزی قورتارمغه، کوزمزی آچوب وظیفه‌مزی.. دنیامزی بیلوب کورمکه چالشمالی‌یز.

نامق کمالك «نصاب علمه مالك وتحصیلنه سالك اولمیان عوامك هوامدن فرقی یوقدر» قولی پك بیوك برحکمت وحقیقتی متضمندر. هرهانکی بربحث ومسئله‌ده نه‌درلو برعلم وفنده اولورسه اولسون منتسبلرینك مستحضرات ومکتسباتی یالان یاکاش برقاچ شی بیلمکه وقتلی وقتسز او بیلدیکی شیلری پاپاغان کبی ایراد وتکرار انحصار ایده‌جك اولورسه؛ اوقبیل معلومات سطحیه فائده‌یه بدل تولید مضرت ایده‌بیلیر! خیر، بومسئله‌ده تردده محل یوق. تعبیر صحیح ایله اوبله برمسلکده ثبات، محض خساردر. بوبحثده ایراد واقامه ایدیله‌بیله‌جك یوزلرجه دلائلدن قطع نظر؛ بالمناسبه بش اون سطر یوقاریده کندیلرینی علما طور وصفتنده کوسترمك ایسته‌ین بعض آوروپالیلرك لغرض «اسلامیت مانع ترقیدر» طرز فریبنده ایلری سورمك ایستدکلری ادعای واهی‌یه قاپیلیویرمك‌ده مدعای واقعك صحتنه بر برهان باهردر. بویله هرواهی ادعانك صدقنه قائل اولمق هرایشیدیلن سوزه اعتماد ایتمك، هرکوریلن شیئی

استحسان ايتمك جهلدن ، هم‌ده عميق بر جهلدن نشأت ايدر . بر شاعر كزيده بيانمزك شوقطعه‌سيد زمين بحث ومدعايي تنوير ايليه‌جك براهين واضحه‌دندر :

اعتماد ايلمه پك سامعه‌يه باصره‌يه
اولور آنلرده نيجه سهو وخطايه مظهر
ايكی خاصيت ايدر باطـل وحقی تمييز
بری تدقيق خبردر بری تعميق نظر

* **

بورايه قدر علی وجه الاجمال يوروديلن مطالعهٔ قاصرانه دنده مستفاد اوله‌جغی اوزره تنفس ايتمكه باشلاديغمز هوای جانفزای حريتله يوركلريمزی شيشيره‌رك ، آفاق اجلالمزده پرتوبار اولان مهر جهانتاب حريته قارشی كوزلرمزی درت آچارق ، حاصلی بر دقيقه فوت ايتميه‌رك برنجی درجه‌ده اوجهل عميقدن ، اودشمن بی امان وخانمانسوزدن تخليص نفسه وقف وجود ايتمه‌لی ، حصر امل ايله ملی‌يز . بويله‌ياپماز ، اوكلفته قاتلانمزده ينه اوبسيط علم واستطلاعاتمزله اكتفا ايده‌جك ، اوساده وقوفمزله كنديمزی برر علامهٔ جهان فرض ايليه‌جك اولورسه‌ق ترقی يوللرينی سچوب كوره بيلمك شويله طورسون ؛ بوطفلانه وجاهلانه حركاتمزله دوستلرمزی جداً آغلاتمش ، دوشمنلری ايسه خنده‌دن چاتلاته‌جق برحاله كتيرمش اولورز .

انصاف ايله ملاحظه بيورلسون : انوار توحيد واسلاميتك زوال ناپذير برشعشعهٔ اجلال ، فيض وعمران جهان خادم بربارقهٔ اقبال ايله بتون افكار عالمی تنويره باشلاديغی دم مسعوددن بری بوقدر اسلام دولتی ، اسلام حكومتی تشكيل وتأسس ايلمش . بو دولت و حكومتلردن هانكيلری جهد ايله ، ورزش تام ايله دائرهٔ علم واطلاعاتنی توسيع ايدرك احكام منجيهٔ قرآنيه‌يه اوسماوی بيانانه دها زياده عقل ايرديرمش ؛ مصالح ومعاملات دنيويه‌ده شريعت غرای احمديه دائرهٔ منجيه‌سندن انحراف ايتميه‌رك عدل وحقه دها زياده توسل وتقرب ايلمشلر ايسه ظفردن ظفره انتقال ايله برآثر ، برياد جميل براقمشلر ؛ هانكيلری سائقهٔ غفلت وتن آسانی ايله مضيق جهالت وخودپسندی ايچنده قاله‌رق او احكام جليله‌دن ، او بينات الهيه‌دن اعراض ايلمش ؟ حركات ومعاملاتنده پك طبيعی اوله‌رق مظالم واعتسافاتی شعار ايدينمشلر ايسه آز زمان ايچنده دركهٔ واپسين اضمحلال و منسيته سقوط ايلمشلردر . يالكز عالم اسلاميتده دكل ، تاريخك شهادت عادله‌سيله ثابت پك بيوك برحقيقتدركه ، احوالی مضبوط نه‌قدر ملل واقوام وار ايسه عمومنه مدار فوز ونصرت معرفت ، باعث ربادی ونكبت جهالت اولمشدر . دنياده جهالتك ايقاع وتوليد ايده‌بيله‌جكی شورش ومظالمه ، اسباب اضمحلال وخرابی‌يه پايان تصور ايديله‌ميه‌جكی كبی علم ومعرفتك فيوضات عمر انسازينه ، تجليات سعد آيانينه نهايت تصوری قابل اولاماز :

معرفت حقك اجل لطف سبحانيسيدر
عزتك حاميسی ، معموريتك بانيسيدر
دائم ايلر ظاهر وباطنده تقليب امور
صانكه احكام شئونك صانع ثانيسيدر

ينه تكرار ايدرم : بزم ايچون يكانه چارهٔ نجات جهالتدن ، اوداء دوانا پذيردن تخليص نفسه سعی واهتمامدر . بوامل مبجل ومقدسك حصولی‌ده هر برشعبهٔ معرفته كوره مديد برتدقيق وتتبعه ، جدی برتعمق واختصاص عرض احتياج ايلر . اسلاف كراممزك بقا جويانه برامل خاص و ممتاز ايله جابجا تأسس واحيا بيوردقلری كتبخانه‌لرمز زواردن خالی قالدقجه ، او هر بری بركنجينهٔ حكمت ومعرفت اولان كتب نفيسهٔ اسلاميه — برپارهسز ديار اجنبيه‌يه دوشمش بی‌يار وهمدم غربا ويا آغوش شفقت مادردن محروم قالمش يتيملر كبی — غبار نسيان ايچنده بولندقجه ، اومرض مدهشدن خلاص نفسه طبيعی امكان تصور ايديله‌مز .

نجه نسيانی قابل اوله‌ميه‌جق الك مؤسف حاللردندركه ، طقوز اون سنه مقدم مطبوعاتمزی ايچه اشغال ايدن مهم برمسئله‌يه قاريشان وكزيده برفرقهٔ شبابه رايت‌كش اقبال اولان غيور بركنج محررمز ؛ فوران دم جوانی ايله پك ايلری كيتمش ، سوزی كتبخانه‌لرمزه‌ده انتقال ايتديره‌رك : « كتبخانه‌لرمز ، كتبخانه‌لرمز ديبوب طوربيورز وبوغرور ايله هندی كبی قاباربيورز ! . عجبا نه‌يه مالكز ؟ . اوروپا پانطالونمزی اعمال واحضار ايتمسه چير چيلاق قاله‌جغز ! .. » ديمدن ، جرأتی اودرجه‌لره كوتورمكدن چكنمه‌مش ايدی . انصاف ايله ، امعان ايله تأمل ومحاكمه ايدرايسه‌ك بز برقسم كنجلرمزك جرأتی بودرجه‌لره كوتورملرينی‌ده پك طبيعی بولور ، كنديلرينی بوفكر وحركتلرندن طولايی حتی معذور كوره‌بيليرز . زيرا سائق ، غفلت وجهالتدر . عمرنده بردفعه اولسون بركتبخانه‌يه يول اوغراتمغی خيالندن كچيرمه‌مش ، تدقيقات وتتبعاتی انتساب ايلديكی برايكی اجنبی لساننده اوقوديغی آثاره انحصار ايلمش كنجلردن بوندن فضله وقوف ومعلوماته انتظار ايتمك بالطبع ممكن اوله‌ماز . (المرء عدوّ لما جهل) حقيقی‌ده بوكبی احوالده خاطره كلير . لكن بومسئله‌ده شايان نظر پك مهم برنقطه وار : بز كنجلرمزی ، زمام استقبال اداره‌سنی يدكفايتلرينه آلاجق او منور الافكار وطن وملت خادملرينی بوقدر عميق برظلمت جهل ايچنده كورمك ايستيه‌مز . غفلتك بومرتبه‌سنی ، جهلك بو درجه‌سنی نه شان انسانيته موافق بولورز ، نه‌ده حميته .

واقعا مبدأ فلاح وسعادتمز اولان (١٠ تموز ٣٢٤) تاريخ مبجل و يمن اشتمالنه قدر اوچ بش كون اوست اوسته بركتابخانه‌يه يول اوغراتمق ، مهم وعميق مسائله عائد تتبعاته قويولمق برچوق كسكين نظرلره قارشی بيوك برجرأت صاييله بيليردی ! . ادارهٔ سابقه‌نك الك بيوك مزيتی ، الك بيوك لياقت ومعرفتی هرصنف خلقی عمای جهله جهل ايچنده براقمق اولديغی ايچون واسع زمينلرده مطالعانه كيريشمك ، هله بيوك برحقيقته ترجمان اولمق اعظم اسباب جنايات ديمك ايدی ! . بوده بزلری استكناه احوالدن ، استكشاف حقايقدن محروم براقيور ؛ او آجينه‌جق برمرتبه‌ده بولنان غفلت وجهلمزه وسعت و انبساط ويريوردی . فقط بوكون ، بوكون نه زمان ايسترسه‌ك هر ايستديكمز كتبخانه‌يه يول اوغراتمقده ، هر ايستديكمز كتابی آلوب كونلر وهفته‌لرجه اوقومقده هيچ بر مانع وحائل يوق . بوكونده او ملاذ عرفانه التجا ايتمز ، دائرهٔ تدقيق وتتبعاتمزی اويوزدن‌ده توسيع غيرتنده بولنماز ، باخصوص اوروپا فضلا و ارباب معارفنك علوم شرقيه‌يی تدقيق واستكناه خصوصنده ابراز ايلدكلری همتلردن عبرت آلمازسه‌ق قصور حصراً بزه توجه ايدر ، حصراً نقصان حميت وهمتمزه عائد اولمق لازم كلير . بو ايسه بزم ايچون پك بيوك برذلدر .

لطافت موقعيه‌سی اعتباريله ، حائز اولديغی ثروت وقابليات طبيعيه ايله ربع مسكونده برمثلنه دها تصادف ايديله‌ميه‌جكنده اشتباهه محل اولميان پای تختمزی ، اوباشدن باشه كوزل مملكتلرمزی برر يانغين يرينه ؛ بوم وغرابه مقر برر خرابه زار وحشت آثاره دونديرن يغما كران استبداد ، اللهدن قورقمق وپيغمبردن حيا ايتمك مزيت واستعدادندن بالكليه محروم يادايديلان اوطرفداران مظالم وبيداد الك بيوك غيرت وهمتلرينی كتابخانه‌لرمزی ييللرجه مسدود براقمغه ، كتابلرمزی فرعونلرك ، حجاجلرك‌ده روا كوره‌ميه‌جكلری برشناعت وملعنتله محو ايتمكه ، حتی تصوری بيله تويلری اورپرده‌جك برجرأت كستاخانه ايله ياقمغه حصر وصرف ايتديلر ! بز زواللیلر ، شوصوك اوتوز بوقدر سنه ظرفنده هيچ بر دورده كورلمه‌مش بويله برمصيبت قارشوسنده ده بولندق . قيمتدار ونفيس بيكلرجه كتابلرمز تاراج ايدلدی ، مهم برقسمی چالندی ، اجنبيلره صاتيلدی . بوچالنوب صاتيلان قسمی بوكون ينه استفاده‌يه خادم ومحفوظ بولندقلری ايچون پك اوقدر تأسفی موجب

اولمسه بیله طعمهٔ لهیب اعتساف اولنلرك خاطرهٔ خرد سوزی قلوب ارباب حمیتده پك درین والتیام ناپذیر یاره‌لر آچار . بوبزم ایچون هرصورتده کوره جبر وتلافیسی پك مشکل وبالکه‌ده ناقابل برضیاع الیمدر . مع هذاموجودی حسن محافظه‌یه ، موجوددن یولیله وحقیله استفاده‌یه چالیشیرسه‌ق اوده بزی آمالمزه ، آمال مقدسه وترقی جویانمزه ایردیره‌بیلیر .

مطالعاتمی علوم شرقیه‌دن استنتاج واستحصال ایدیله‌جك فوائده مخصوص بولندیروبده اك زیاده اوفکری تعقیب ایدیشمدن ، غربك مأثر کمالاتندن اعراض ایتمك ایستدیکمه ذاهب اوله بیله‌جك برفردك وجودینه احتمال ویره‌مم . مقاله ناجیزانه‌می دقتله مشمول لحاظهٔ التفات بیوره‌جق قارئین کرام بالعکس پك کوزل تقدیر بیورورلر که ، شوسوزی بوقدر اوزاتمقدن یکانه مقصدم ؛ دها ایلروسنه کیتمك عمومز ایچون قابل اوله‌مسه بیله شرق حقنده‌کی معلوماتمزك غربه عائدوقوفمز درجه‌سنده اولسون اتساعنه خدمت ایدلمسنی تمنی‌یه مقصوردر .

مابعدی وار

مقری کوی : خلیل ادیب

انسانلرك برقانونه احتیاجلری

انسان طبعا مدنیدر . قضیه‌سی اثباته محتاج مسائلدن دکلسه‌ده بوبابده برایکی سوز سویلمك ایسترم شویله‌که : هرشخص ایچون یالکز باشنه یشامق ممکن دکلدر . چونکه هرفرد یشامق خصوصنده مأکولات ومشروباته تأثیرات خارجیه‌دن وقایه ایچون لباسه، یاز وقیشه مناسب اوله‌جق مسکنه ، حیوانات وحشیه‌نك مهاجمه‌سندن صیانهٔ اسلحه‌یه محتاجدر . حالبو که اشیای مذکوره اساساً موجود اولمیوب هربری برنوع صنعتایله حاصل اولیور . برانسان صنعتلرك جمله‌سنی تحصیل ایدوبده یشامق ایچون محتاج اولدیغی هرشیئی استحصال ایده‌بیلمك ممکن دکلدر . ازجمله مابه‌الحیاة اولان براوقه اكمك استحصال ایتمك ایچون اولاً حیوانات یتشدیرمك واستعمال ایتمك ، ثانیاً دولکرلك ، ثالثاً تیمورجیلك ، رابعاً چفتجیلك، خامسا چولحه‌جیلق، سادساد کرمنجیلك سابعا اکمکجیلك ، صنعتلرینی اوکرنه‌رك بالفعل اجرا ایتمکه محتاجز .

افراد انسانیه‌دن شخص واحد ، صنائع مذکوره‌یی بالفعل اجرایه مقتدر اوله‌میه‌جنی جهتله براوقه اکمك وجوده کتورمکدن عاجزدر .

شوحالده انسان ، رفاه وسعادتله یشامق خصوصنده بنی نوعنك معاونتنه محتاجدر . چونکه افراد انسانیه‌دن هربری یشامق ایچون محتاج اولدیغی شیلردن برینی وجوده کتورمکله بالعموم افرادانسانیه‌نك اسباب معیشتی سهولتله حصوله کلمش اولور . بناءً علیه حیات بشریه‌نك ادامه‌سی مدنیت واجتماعه متوقفدر .

مدنیت (مدنی ؛ یشامق ایچون لازم اولان شیلری بشقه‌سنه محتاج اولمیه‌رق کندی کندیلرینه استحصال ایلین قوم دیمکدر .) ایسه افراد انسانیه آره‌سنده معاملات ومعاوضات جریانی ایجاب ایده‌جکی امر ضروریدر . انسانلر قوهٔ عاقله ، قوهٔ غضبیه، قوهٔشهویه نامل‌ریله اوج قوت اوزره خلق اولنمشلردر . قوهٔ عاقله آنلری دائما معرفت ، طاعت ، صلاح وکماله سوق ایلدیکندن بوکا نظراً انسانلر آره‌سنده مقاتله ومنازعه وظلم وتعدی کبی احوال حصوله کلمز ایسه‌ده فقط قوهٔ غضبیه وقوهٔ شهویه دفع مضرت وجلب منفعت کبی اساسلره خادم بولندقلرندن افراد انسانیه آره‌لرنده ظلم واستبداد ومنازعه‌ومقاتله کبی احوال وافعال مذمومه‌نك حصولی امر قطعیدر .

بناءً علیه اشبو ایکی قوتك مشروع اولمیان شیلره تهاجمنی دفع ایدرك تأثیرلرینی منع و کسر ایتمك ، سوق

ایلیه‌جکلری ظلم وفساد واستبدادك حصولنه میدان ویرمامك ، انسانلرك مدنیت واجتماعلرینه مخل اوله‌جق نقائص وفساداتی دفع ایدرك آنلره حریت وسربستی ویرمك ، مادی ومعنوی دنیوی واخروی حضیض نقصاندن اوج کماله ایصال ایتمك ایچون افراد انسانیه آره‌سنده برقانون اولمق لازمدر .

بوقانون نه کبی صفاتی حائز اولملیدر : قانون مذکور انسانلره معارف، تعاون ، عدالت ، استقامت، مساوات حریت طریقلرینی وآره‌لرنده وقوعه کله‌جك معاملات ومعاوضاتك صورت اجراسنی جلب منفعت دفع مضرت یوللرینی والحاصل بتون مسائل حیاتیه‌یی هرزمانك احتیاجنه موافق برصورتده بیان ایتملیدر .

قانون مذکور کیم طرفندن تنظیم ایدلمش اولملی؟ بالعموم افرادانسانیه‌نك مادی ومعنوی، دنیوی واخری کمالات ونقائصی ، منافع ومضاری نظر مطالعه‌یه آلینورسه انسانلری هرجهتدن اوج کمالاته ایصال ایده‌جك ودائرهٔ عدل وانصافدن خارجه براقمیه‌جق برقانون وجوده کتورمك ممکن دکلدر . نته‌کیم شمدی‌یه‌قدر بویله برقانون وجوده کتوره‌مه‌مشلردر . چونکه انسانلرك علم ومطالعه‌لری بوکا کافی دکلدر . بناءً علیه قانون مذکور اولمش واوله‌جق جزئیات وکلیاتی وافراد انسانیه‌دن هرفردك منافع ومضارینی علمی محیط اولان خالق سبحانه ونقدس حضرتلری طرفندن وضع وتنظیم ایدلمش اولمق لازمدر .

اشبو لزومدن طولایی جناب خلاق عالم پیغمبران عظام افندیلریمز حضراتیله محض لطف ورحمتندن اوله‌رق صوك درجه عدل وانصاف اوزره مبتنی وظلم واستبدادی بسبتون قالع قوانین مخصوصه ارسال بیورمشدر .

قوانین سبحانیه‌نك اساسی حضرت آدمده تمهد ایلیوب عادت وسنت آلهی ایله تدریجا تنمی وتکمل ایده ایده کمالده نهایت درجه‌یه بالغ اولدیغی حالده سیدنا حضرت (محمد) صلی الله علیه وسلم افندمز واسطه‌سیله بالعموم انسانلره ارسال بیورلمشدر .

طرف سبحانیدن عموم انسانلره ارسال بیوریلان قانون ، قرأن کریم وکتاب اللهدر .

قرأن کریم ، عدالت ، استقامت ، مساوات ،اخوت اتحاد ، صنعت ، تجارت ، معارف ، جهاد ، دفع مضرت ومجرملره مجازات ایله امر ایدرك انسانلرك مادی ودنیوی تکمللرینی بیان بیوریور .

قرأن کریم ، صانع تعالی حضرتلرینك ذات الوهیتی وصفات جلیله‌لرینی معرفت وافاضه بیورمش اولدیغی جود وعطا مقابلنده تشکر وطاعت ایتمك وپیغمبران عظام حضراتنك جمله‌سنی وعالم آخرتی تصدیق واقرار ایلمك خصوصلرینی امر ایدرکده انسانلرك معنوی واخروی تکمللرینی بیان بیوریور .

بناءً علیه قرأن کریم ، انسانلرك هرخصوصده تکمللرینی کافل بیوك برقانون اساسیدر. اس القوانیندر.

ایمدی انتظام امور ایچون محتاج اولدیغمز قانونی محافظه ایتمك واجبدر . کرك شریعت وکرکسه قانون اساسی‌یی محافظه فکر عدالت واستقامتده اتحاد ایتمکه وبوخصوصده لازم کله‌جك قوتی استحصاله متوقفدر . قوت ایسه ثروت ، تجارت ، صنعت ، ومعارفه موقوفدر . اسباب مذکوره دین اسلامك بقا وتعالیسنه مدار اولدیغندن آنلری درجهٔ کماله ایردیرمك جمله‌امت محمده فرض اولدیغی کبی قانون اساسی ، شرع شریفك بقا واجرا اولنمسنه بروسیله اوله‌جغندن آنی محافظه ایتمك‌ده جمله‌مزه فرضدر . شاید اسباب مذکوره‌یی التزامده قصور ایده‌جك اولور ایسه‌ك بوقصور جمعیت ودینمزك انقراضنه سبب اوله‌جغندن جمله‌مز عاصی وکناهکار اوله‌جغمز شبهه‌سزدر . دین مبین اسلامك قوام وبقاسی قرأن واحکام دینیه‌یه تمسك ایله‌در .

جابر ابن عبدالله رضی الله عنه روایت ایدییورلر که : (امرنا رسول الله صلی الله علیه وسلم ان نضرب بهذا یعنی السیف من عدل عن هذا یعنی المصحف) .

دیمك اولیور كه : ملت وحكومت اسلامیه‌نك محافظه‌سی ایچون ایكی بیوك قوت استحصال ایتمك لازمكلیور . بری قوهٔ قانونیه دیكریده قوهٔ عسكریه‌در بناءً علیه (لاعقل كالتدبیر) حدیث عالیسی رهبر حركات اتخاذ ایده‌رك اتحاد واتفاق ایتملی یز دین وجمعیتمزك ترقیسی خصوصنه ال برلكیله چالیشملی یز بردها اسارت بیوندیریغنه كیرمه‌مكه چالیشملی یز . بونكله قالمیوب قوتمزی توسیع ایده‌رك آوروپا اسارتندن قورتلمغه سعی ایتملی یز ایشته اووقت حریت كامله‌یه نائل اولمش اولورز .

فاتح درسعامندن اسكلبلی
محمد عاطف

عروة الوثقی

(مابعد)

—

عظمای بشر مافوق القوی اولان قدرت محیطه‌نك تأثیر كلیسی تحتنده زبون قاله‌رق او قسام ازلینك هرفرد ذی حیاته تودیع بیوردیغی قوای كافیه ومنابع كافه سایه‌سنده عالم ایچنده تحلیل وتركیب قاعدیت معروضه‌سندن منبعث برچوق شیلر یاپمقده‌در . برذره، حكمت باری‌یی سیر ایتملی كه محیط استوائی سویه‌سندن سمای ارضی‌ده كرهٔ هواده نیجه بیك انقلابانه اوغرایه‌رق كچیور ، بیكلرله ساعتلك مسافه قطع ایدییور، مهد ارضه اینیور، بطن ترابه كچیور، سوق قضای الٓهی ایله مجهول دلیكلره كیرییور . حاصلی حیرتفزا سیاحتلر اجرا ایدییورده ینه مرجعنه ذره حالنده دونیور ، دوشونملی، نه بیوك قدرتدر بو قدرت ! ونه بیوك حكمتدر بوحكمت !

ایشته تحصیلدن محروم اولانلر قدرت باری‌یی پك تنك برنظرله تماشا ایدرلر، برچوبانك ، برصیواجینك تحصیل ایله تنور ایتمه‌مش عاقله‌سی نه‌قدر استعداد فطری‌یه قرین اولورسه اولسون ینه عقیمدر . هیچ بروقت ابن رشد قدر جناب حقی بیوك بیله‌مز نصل بیله‌بیلوركه اولا بیلمكه اولان استعداد اظهار ایدلمه‌مش . مثلا :

بوكون همای دین عالیشانم ، باشمده سایه‌باندر . دین ابد نشانك شهپر حمایه‌سنده پك عمیق حكمتلری كورمكه نامزدم . بونعمت الٓهیه‌یه قارشو بیلمم نه‌صورتله عرض شكران ایده‌بیلملی ! ابوالبشر حضرتلری قدر یاشاسه‌م بیله صوك دقیقهٔ عمرمده ینه حق شكرانی ایفادن عاجز قاله‌جغم !

عطیهٔ دین قدر اجل، قیمتدار برجوهرمی اولور ؟ دینسز قالمقدن ، اول وآخر وظاهر وباطن اولان او حافظ بی انبازه صیغینرز . دینسزلك مسلكنه قائلیت كبي مصیبت ایكی جهانده تصور ایدیله‌مز .

عجبا شو سایهٔ رب عزتده مستظل ومعرفت حقله مجبول بولندیغم ارض وما علیهاده واقع اولان حادثات واعراض موقته و دائمه‌دن، نباتدن، معدندن، صودن ، هوادن ، ییلدیزدن ، طاشدن ، طوپاقدن او محیٔ كل شی اولان قیوم جلیل حضرتلرینه اعتلایه اوذات اقدس ازلی حقنده پك درین بر حس حرمت وتكریم طویمقله ینه بیلمم كه ابن یونس قدر ، شیخ محی الدین قدر موفق اوله‌بیلدممی ؟

بو فكر اویله بر فكردر كه صحتی سند آسمانی ایله [بیلنلر ایله بیلمینلر مساوی اولورمی] مؤیددر . دكلی، بن آنلر قدر بیله‌میورم . انظارمده شعشعه انداز اولان هرآیت حق ، بكانه قدر ناطقه پیراده اولسه بن اودلیل عالمدن مثلا خواجه تحسین قدر معنی چیقاره‌مم !

مرحومك :

سطور حادثات دهردر ابعاد نامحدود
مجسم لفظ معنیداردر عالمده هرموجود

بیت غراسی كه نیجه علوی افكارك معكسیدر . شبهه‌سزدركه ابی بر بیلیش سایه‌سنده سویلنمشدر . بن فرضا مرحوم قدر الوهیت آشنا اولمق ایچون سطحی نظراق قلعه‌سنده محصور قالماملی‌یم ، تاكه او درجهٔ وقوفه وصلتم میسر اولسون . مفطور اولدیغم استعداد ظاهر اولسون .

بیلیش دیدمده خاطریمه كلدی . تعریفه حاجت یوقسه‌ده سویله‌یه‌یمكه بو بیلیش حقیقتی واقعه مطابق اوله‌رق حقی بیلیش ، جست وجوی حق سایه‌سنده ایدیلن وقوف دیمكدركه بووقوف انجق حكمای الٓهیونه مخصوصدر. یوقسه بوخنركبی، شوپنهوئر كبی فیلسوفلق نامنی سرقتله كچینلر مثللو طاشی طوپراغی و بونلرك كویا خالقی اولان كوچك كوچك ذرات مادیه‌یی حاشا حق اعتقاد ایدن احلاقسزلرك بر بیلیشی، بر اعتقادی واردركه ربم اویله بیلش ، اویله اعتقاده قربتدن جمله‌سنی وجمله‌مزی حفظ بیورسون . اویله بیلیشه باشقه برتعبیر قحطلغندن دولایی بیلیش دیمكده مضطر قالیورز .

مابعدی وار

مشیخت مكتوبی قلمی خلفاسندن
معمار زاده
محمد علی

برمكتوب

[قال الله تعالی یاایها الذین آمنوا اتقوالله وقولوا قولاً سدیداً]

درسعادتده بیان الحق نامنده برغزته‌نك نشره ابتدا ایتمش اولدیغی مسموع عاجزانه‌م اولمشیدی . مؤخراً الیمه كچن برایكی نسخه‌سنی تمامیله مطالعه ایتمامله مندرجاتنك مباحث شریفه ونافعه‌دن عبارت اولدیغی واسمنك مسماسنه توافق ایتدیكنی كوردم یعنی بومحترم غزته‌ده حق سوزلر واردر بیاناتی آیات جلیله واحادیث نبویه ومسائل فقهیه‌یه مستنددر بعض جهله طرفندن احكام شرعیه‌یه مخالف اوله‌رق تصدی ایدیلان نشریاتی تزییفه ومعارضلرك آرای ركیكه‌سنی ادلهٔ شرعیه ایله ردوتقبیحه كافل وهرحال ومعامله‌ده حق نه‌ایسه آنی تحقیق واثباته كافیدر بناءً علیه یتشدیكمز شو زمان سعد اقترانده بویله برغزته‌نك نشرندن طولایی عموم ملتك لساندن واسمهٔ تشكری ایفایه مسارعتله نشرینه همت بیوران ذوات كرامك شایان تبریك و تقدیر بولندقلرینی من‌غیر حد عرض وبیان ایدرك آتیده‌كی مقاله‌یی علاوه ایلرم .

[قال الله تعالی وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون] خیلی برزماندركه ملت معظمهٔ عثمانیه بر طاقم ظلمه‌نك بلیهٔ تعسفاتنه كرفتار اوله‌رق نه‌یاپه‌جقلرینی ونه سویلیه‌جكلرینی شاشرمشلردی حتی ملتدن بعض كیمسه‌لره حقه دائر برخاطره حدوثیله آنی سویلمك ایستدیكنده كمال دهشت وحیرتله اطرافنه باقوب كندی كندی‌یه دیر ایدیكه شو سوز طوغری بر سوزدر سویلرسم عجبا كندیمه ضرری طوقونورمی ؟ بونلرك بعضیسی نفسندن قورقه‌رق شمدی‌حق سویلمك جنایت كبیدر دیه صبر وتحملی اختیار ایله سكوت ایدوب بوكا بدل درونده بر داغ الیم آچاردی وبعضیسی تحمل ایده‌میه‌رك هرچه بادآباد دیه سویلرسه‌ده همان كندیسنی نیچهٔ ظلمه‌یه دوچار اولمش واداره استبدادك تأثیری آلتنده قالمش كوروردی اوزمان استبداد برزمان ایدیكه: ملك وملتك ترقی وسعادتی نه‌كبی اسبابه توقف ایدر ؟ ونقصانلریمز نه‌كبی وسائلك استحصالیله اكمال ایدیله‌بیلیر، اصلا دوشونلمدیكی كبی صداقت واستقامتلی كیمسه‌لر تحقیر وتبعید ایدیله‌رك دسایس غدریه ایله ارباب عفت وناموسی پریشان ایلمك یولنی كیم كه زیاده بیلیرسه اوكیمسه‌لر اونسبتده مظهر تكریمات اولوردی. اوزمان برزمان ایدیكه درهم ودینارك جلب وادخاری وظالمانه قوهٔ نفوذیه اجراسی مقصد اصلی عد ایدیله‌رك ملك ملتك عمران وتعالیسی حقنده‌كی مقاصد عالیه وادیٔ تراخی وتكاسلده قالمشیدی .

[قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم تَعِسَ عبدُ الدرهم تعس عبدُ الدینار] عاقبت اشبو حدیث بلیغ نبوینك سری اوكبی مقاصد فاسده اصحابی اولان بدناملر حقنده ظاهر اولمغله الحمدلله تعالی جزای سزالرینی بولدیلر . اوزمان برزمان ایدیكه كندی اقبالنی وحظوظ نفسانیه‌سنك

کیف مایشاء اجراسنی ملك وملتك قهر وتخریبنده بولمش کیمسه‌لر وار ایدی . او زمان بر زمان ایدیکه شرعاً حرام اولان شیلر منع اولنمق لازم ایکن بالعکس علماء دین مبینك اخلافه یادکار کزینی اولوبده ملت معززهٔ اسلامیه‌نك دنیوی واخروی فوز وسعادتی وسائلی محتوی بولنان بعض کتب نفیسه انتشاردن منع ایدیله‌رك ارباب استفاده محروم ایدیلیردی . اوزمان بر زمان ایدیکه پای تخت سلطنت سنیه اولان استانبول شهر شهیری حین فتحندن برو مهبط علمای دین ومقر ارباب یقین اولمق مقصد عالیسیله دیار بعیده‌دن بیله نجه اعاظم علمانك جلبنه وحقلرنده احترامات لایقه‌اجراسنه وطلبهٔ علومك تکثیریله برطرفدن علماء یتشدیرلمسنه فوق العاده همتلر صرف اولنه‌رق بونجه عصرلردنبرو شهر مذکورده اومقصد عالینك حصولی وهمم معروضه‌نك آثار نافعه‌سی کورلمشیکن کچیردیکمز استبداد زماننده طشره‌دن پای تخته طلبه براقامق شویله طورسون پای تختده موجود اولان علما وطلبه حقلرنده کونا کون سعایتلر تصلیعیله شو زمرهٔ محترمه‌یه کمال درجه یأس وفتور ویرلمك کبی حالات ردیه ایقاع ایدیلیر ایدی .

اعصار سالفه‌ده یتشمش وترقی ایتمش اولان علماء وادبانك درجات ترقیاتنك قسم اعظمنه‌قدر ومزیتلرینك تقدیری وتلطیفات فوق الغایه‌یه مظهریتلری وسیله اولوردی زمان استبدادده ایسه ظهور ایدن علما وادبا وارباب حمیتك مظهر تلطیفات وتشویقات اولمسی شویله طورسون بالعکس بو ذوات برر صورتله یأس وفتوره اوغرادیله‌رق محروم وبی اعتبار براقیلوب ارباب جهل وتکاسل فوق المأمول تکریماته نائل اولورلر ایدی. شو زمان حاضرمزده اصلاحات مقتضیه اجراسی وامورك اربابنه تودیعی طبیعی اولدیغندن بمنه الکریم زمانمزده کندیلرندن هرصورتله استفاده اولنه‌بیله‌جك پك چوق علما وادبا وارباب حزم ورویت یتشه‌جکی قویاً مأمولمزدر.

الحاصل او زمان استبدادده ارباب عقولك چاك جیب تحملنی دامانه ایندیره‌جك درجه‌ده حالات مضره حکم فرما ایکن [قال الله تعالی سیجعل الله بعد عسر یسرا] جناب عادل مطلق بوملت نجیبه‌یی لطف عمیمندن بهره‌دار بیوره‌رق ارباب نصفت و حمیتدن بعض ذوات فضائل سماتی خضر کبی وبلکه غزوات نبویه‌نك بعضیسنده نصرت ایچون من قبل الرحمن ارسال بیوریلان ملائکه کبی بوملت مغدوره‌یه فریاد رس اولمق اوزره میدانه چیقارمش والهامات سبحانیه‌سنه مظهر بیورمش اولمغله مشارالیهم تشمیرساق غیرت وحمیت بیوره‌رق اوظلمرك وجودینی ساحهٔ دولتدن ازاله وتطهیره واستبداد بلیه‌سنك عموم ملتك باشندن دفعنه وادارهٔ منجیهٔ مشروطیتك اعلاننه لله الحمد موفق اولمشلردر .

[قال الله تعالی فقطع دابرالقوم الذین ظلموا والحمدلله رب العالمین] ذوات مشارالیهمك بوبابده‌کی همت وموفقیتلرینه [من لم یشکر الناس لم یشکر الله] حدیث شریفنه امتثالاً هزار زبان ایله عرض شکران ایلرز .

زائل اولان استبداد زمانی ایله شوزمان حاضرمز بیننده نسبت آرانیله‌جق اولسه استبداد زمانك ظلماته وزمان حاضرمزك انوارلامعهٔ الهیه‌یه مشابهتی مسلماتدندر. استبداد زمانی یازین ایام باحورده کونشه‌قارشو اوتوروب حرارت شدیده‌نك تأثیری آلتنده قاله‌رق ترلر دوکمك کبیدر زمان حاضرمز ایسه ایام صیفده غایت سایه‌دار واطرافی چمنزار اولان وبرجهتدن سلسبیل مثالی میاه بارده جریان ایلیان بردرخت دلنشینك کولکه‌سی آلتنده احبا ایله بالین استراحته طیانوب اوطورمق واذواق کونا کونه مظهر اولمق کبیدر . زمان استبداد زمان موته شبیهدر چونکه اوزمانك تأثیرندن ملك وملت حالت نزعه کلمش برشخص کبی ایدی . زمان حاضرمز قلوب ملته‌یکی باشدن حیات بخش ایتمش اولدیغندن حیات زمانه بکزر . شوایکی زمانك بیننده‌کی فرقی انجق ارباب بصیرت وحمیت آکلار . اجلاف صنفندن وافکار ملوثه اصحابندن اولنلر

بیلمز . چونکه آنلر کوردر وچشم بصیرتلری قپالیدر.

[قال الله تعالی و مایستوی الاعمی و البصیر ولاالظلمات ولاالنور ولاالظل ولا الحرور. ومایستوی الاحیاء ولاالاموات] ملت آره‌سنده شوبخشایش الهی اولان ادارهٔ مشروطیتك قدرینی بیلمیانلر وممنون اولمیانلر بولندیغی مع الأسف ایشیدیلیور . اوکیلر انظار عامه‌ده غایت آلچق ودرجهٔ نهایه‌ده احمق بولندقلرندن اوکیلر سزاوار تقبیح وتوبیخ اولوب شاید اویله افکار ناهمواردن واز کچمدکلری تقدیرده کندیلرینی مجازاة شدیده پنچه‌سنده کوره‌جکلری شوزمان اقبال نشانك لوازم سریعه وبدیعه‌سندندر .

واهب الآمال حضرتلرینه لایعد ولایحصی حمد وثنالر اولسونکه بزی بویله برزمانه قاووشدیردی . بعدما عموم ملتك عهده‌سنه ترتب ایدن وظیفه حضرت حی منانه حمد ایله قنغی جنس ومذهبدن اولورسه اولسون عموم ملت عثمانیه یکدیکریله خوش کچینه‌رك وحقیقی براتفاق عقد ایلیه‌رك دولتمزك اعتلای شانی وملك وملتك اکمال نقصانی وبالوجوه ترقی وسامانی هرنه اسبابه منوط ایسه ال برلکیله استحصال واستحضارینه همت وغیرت ایلمك وطوغریلقدن آیرلمامق وهرمعامله‌ده عدل وانصافی ترك ایتمامك واحکام شرعیه ومقتضیات قانونیه‌یه توفیق حرکت واوامر حکومته انقیادو اطاعت ایتمك وکندی فائده‌سنی آخرك ضررنده آرامامق وخلیفهٔ زمانك عافیت وموفقیتنه دعا ایلمکدر . ومن الله التوفیق نعم المولی ونعم الرفیق .

قره حصار شرقی مفتیسی
مصطفی عاصم

ادبیات

— مدرسه —

ای مدرسه ، ای مطلع انوار معالی
فیضکله دمادم
ایتمکده نجیبانه ، کریمانه تعالی
بر باشقه‌جه عالم
ایلرسك افقلرده‌کی قسوتلی سمایی
تالان و پریشان
پارلار ید عرفان ایله آچدقجه نقابی
سیمای سروشان
§
مبنای کزینکده‌کی آثار مهابت
بانیلریکك حس صمیمیسنی اظهار
ایتمکده پدیدار
بر نالش حجت
مجلای حزینکده‌کی انظار غرابت
علویت شانکده خصومتله سیهکار
نا قابل انکار
ایجاب جهالت
§
سندن یتیشن بونجه مشاهیر اعاظم
پرلمعه معالم
طرزنده، تواریخه شرف ویرمش ایکن سن
لایقمی که صیتکله تناسب ایده‌جك بر
غنوان شرفدن
اول خائب و خاسر
یوق، یوق اونباهت که صفابخش خیالم
سایه‌ك ایله قائم
آنجق بونی امعان ایده‌جك دیدهٔ روشن
غفلتله، جهالتله بوکون اولمسه ظاهر
فردا کله‌رك شن
اظهار ایده‌جکدر
§
بونامی زیور کفتار ایدوبده شوق ایله‌بن
نه‌دنسه بحثه شروع ایلدمی مدرسه‌دن
کوکلده نشوه‌لی برحس، بر ابتسام اویانیر
خیال وخاطره سرعتله اویله طالغه‌لانیر

که سانحاتمی بر دورلو ضبط وثبت ایده‌م
بتون دوشونجه‌می بر سلکه نظم ایدوب کیده‌م
زمان، زمان : نیجه در دورهٔ شباب ؟ دیرم
او آنده عالم ماضی‌یه‌دك شتاب ایده‌رم
زمان اولورکه توارد ایدر نواقص حال
اودم آرار، طورورم بر مدار استکمال
شوؤن آتیه آه او جهان خاطره سوز
تعین ایله‌یه‌مز چشم اعتباره هنوز
اوت ! او عالم ریب وکمان‌ده کون کچه‌رك
کلوب نگاه بصیرتده انکشاف ایده‌جك
فقط حیات بشرده دوام قطعی یوق
او عصری کوره‌میه‌جك بلکه کیم بیلیر دها چوق

§

اون آلتی ییلی قدر اول دی اقربادن بر
انیس صحبته مالك ایدم‌که پك نادر
مصادف اولدم آنك برمثال خلقتنه
جهانده واله و مشتاق ایدم محبتنه
یگانه مونس روحمدی، غمکسارمدی
ظلال حجره‌ده برخوشجه یار غارمدی
ایچه وقف حیات ایلمشدی تحصیله
دهای خلقته مالك ایدی خصوصیله
عجب علومی احاطه نصیب اولورمی ؟ دییه
نگاه حسرتی هپ منعطفدی آتی‌یه
کونك برنده کلوب یاندی برحرارتله
مرض‌ده باشلادی اجرای حکمه شدتله
حکیم کلوب باقیور هرصباح، نهایت بر
کلیشده کیزلیجه : بیچاره پك امیدسزدر
دینجه محو وتباه اولدی زبدهٔ آمال
اوکوندی دوشدی یره بر نهال استقبال

فاتح درسعاملرندن
قونیه‌لی : ع . عاطف

اجتماعیات

— اسلام قادینلری —
و
« مودا »

دور سابقده مظلم برجهالت ایچنده بوغوله‌رق هردرلو سیئاته سوق اولنسان وتاریخده حمیتلریله، شفقتلریله، حتی شجاعتلریله بدیعه‌لر، خارقه‌لر کوسترمش بولنان او بیوك و شانلی اسلام قادینلرینك بوکونکی اولادی ، جهانك حرمتنه بحقٍ مظهر اولمسی ایجاب ایدن نسوان مسلمه ، بومرتبه جهلرینه رغماً قیمت افضلین اولیه‌لرنی ذره قدر ضایع ایتمدیلر .

بو عمان ظلمتده انجق مشکات نوری ایله فکر وقلبمزی تنویر ایدن دین مبین ، بالجمله ادیانك ، جمعیت مدنیه‌نك فوقنده امتیازلر بخش ایدن، حتی اك اوفاق هوسلرمزی بیله تطمینه قدر دوشونان دیانت اسلامیه ، بوسائق علوی بوکون مقدس وطنك؛ بو سینه‌سی مجروح معزز مادرك جریحه‌لرندن برازینك قادینلره خاص شفقت و فداکاری ایله تداویسنی بالجمله قادینلرمزه امر ایدییور .

بومقدس وظیفه اوغورنده دین وناموسندن غیری هرشیٔ ، اکر ایجاب ایدرسه معزز حیاتنی بیله فدایه حاضر اولمیان بر اسلام قادینی تصور وخولیا ایدیله‌مز . بویله تصورده بولنمق انصافسزلق وحتی دینه‌بیلورکه آچیق وعظیم بر بهتان اولور .

ایمدی بویله متین، متین اولدیغی قدر مسعود اخلاق عالیهٔ اسلامیه ایله متصف اسلام قادینلرنده موداپرستلك، زینت مجلوبیتی کبی علت عارضه هیچ بروقتده باخصوص وطنه قارشو ابراز حمیت کبی شایان تبجیل و افتخار بر وظیفه قارشوسنده اصلا توسع ایدوب مزمن حالنه کله‌مز وکله‌مامليدر.

شو سطرلری یازمقدن مقصدمك نسوان مسلمه‌نك فكر تزيندن واز كچملرينى على العميا توصيه‌دن عبارت اولديغى ظن ايتمك خطادر .

دنياده هرهانكى ملتدن و هانكى دينه منسوب اولور ايسه اولسون حتى وحشيلر نزدنده بيله هيچ بر قادينك فكر تزيندن عارى اوله‌رق طوغمش بولنديغنه ايناتمق صاف دللك اولور . بناءً عليه نسوان مسلمه‌نك اشبو حس طبيعيدن تجرد ايتملرينى تمنى ايتمكده اومرتبه‌ده ساده دللك كوسترمكدر .

انجق ملكمزده حاصل اوليان، كندى اللرمزله ايشله‌نوب طوقونميان اشيا ايله تزينى بودور حريت ، بو دور تشبث شخصيتده كنديمزه شان دكل شين عد ايتمك لازم كلير .

اتحاد ايدوب هرشيئه وهر محروميته شمديلك قاتلانه‌جغز ، معمولاتمز آره‌سنده اوروپا منسوجاتنه فائق اشيا بوله‌ماز ايسه‌كده حميةً وحتى بر پارچه‌ده اقتصاداً معمولات موجوده‌مز اك قبا شيلر اولسه‌ده ملى اولمق اعتباريله هيچ صيقلميه‌رق ، صيقلمقدن بشقه افتخار بيله ايدرك قبول و استعمال ايليه‌جكز . بوبابده طانشدقلرمزله قطعى سوز ويرمشزدر .

بزدن ثبات ومتانت ، عائله‌لرى اوغورنده هر فداكارلغى اجرادن چكنميان اركككلرمزدنده همت وغيرت انتظار اولنور .

بز برمدته قدر بوله‌بيله‌جكمزى كيمك فداكارلغنده بولنه‌جغمزه مقابل اركككلرمزده بزه اوروپا اقمشه‌سنه معادل منسوجات يتشديرمك امرنده سعى وغيرت ايدرك فابريقه‌لر تأسيس وكشاد ايلملرى لازمدر .

*
* *

بزى اك زياده خراب ايدن مسئله مودادر .

ملت عثمانيه‌نك نسوان غير مسلمه‌سنى سويله‌ده‌جك اولورسه‌ق آله‌جغمز جواب حقنده عادتا بلاى مبرم اولان بو مودا يوزندن دوچار اولدقلرى صيقنديى خلوص قلبله اعتراف ايدرلر .

بده پك چوقلريله تعاطئ افكار ايتمشزدر . انلرك اقتضايه مجبور اولدقلرى مودا مراسمنك بادى اوله‌جغى مصارف زقاقلق ، سوواره‌لق كبى برقاچ قات البسه بدلى اولوبده اندن بيله اشتكا ايدن نسوان مرقومه‌نك شو شكايتلرينه مقابل بزم بوبابده زقاقلق ، دوكونلك ، بايراملق وسائره ناملريله اختيار ايلديكمز اسرافات جداً انظار دقته آلنمغه جديردر .

هله بردوكونده كيديكمز البسه‌يى بردها بشقه بردوكونده دكل آبعد ازين هيچ بر يرده كيه‌مامك خصوصنده‌كى افكار ناهموارك نه قدر بى سود اولديغى دركار اولديغندن اول باول بوكبى فكردن واز كچملى يز.

*
* *

برطرفدنده ديكيش، بچم خصوصنده قادينلرمزك بيكده برمزك انجق الندن برشى كله بيلديكنى مع الحجاب اعتراف ايدرسه‌ك البسه‌لرمز ـ وحتى پك چوق قادينلرك ايچ چماشورلرى ـ ايچون ويرمكده اولديغمز بچم ديكيش پاره‌سنك نه مقداره بالغ اولديغنه تقدير ايتمش اولورز .

قادينلريمزك يالكز اشبو البسه يوزندن اختيار ايتدكلرى اسرافاته مقابل اركككلرمزك قازاندقلرى دوشونيلور ودور سابقده بعضلرنجه قولايجه قزانلمش پاره‌لرك بوكون قزانيله‌مايه‌جغى تخطر اولنور ايسه امت اسلاميه‌نك يالكز قادينلرى يوزندن نه كبى بر كريوه‌يه دوشمكده اولديغى اكلامق قولايدر .

برقاچ سنه اول مطالعه‌كذارم اولان فرانسز غزته‌لرندن برنده نفس پارسده يالكز ترزى پاره‌سى اوله‌رق ميليونلرجه فرانغك فرانسزلرك كيسه‌سندن چيقمقده اولديغنى ايستاتستيق صورتنده ميدانه قويه‌رق بوقدر اسرافاته قارشو قيامتلر قوپارلديغنى اوقومش و برده فرانسزلره نسبتله بزم ثروت مليه‌مزى دوشونمشده قانلر آغلامش ايدم .

ايمدى قلبنده ذره قدر محبت وغيرت وطنيه بولنان قادينلرمزك معروضاتمى درپيش نظر دقت ومطالعه .

ایدرك بنله هم افكار اوله جقلرینه امنیتم بركالدر .

حاجه فاطمه مرغوبه

سیاسیات

شرق بحرانی واسباب حقیقیه‌سی

تایمس غزته‌سی مخبر مخصوصنك اوچ قطعه مكتوبندن مترجمدر

— برنجی مكتوبك مابعدی —

سینور تیتونی دخی (ده‌زیو) ده آوستریا ومجارستان خارجیه ناظریله وقوع بولان ملاقاتدن عین فكر ایله آیرلدیغی مجزومدر . الحاق كیفیتی بارون فون ئه‌رنتالك دەله غاسیون مجلسنده وقوع بوله‌جق بیاناتی ایچون عالم سیاسیده برفرصت استحصالنه دكین تعلیق ایدلمش اولسه ایدی هیچ شبهه یوقدركه (بوشلائو) و (ده‌زیو) ده‌كی ملاقاتلرده حاصل ایتمك ایستدیكی سوء تفهمالك دعوت ایلدیكی اغبرارلره محل براغلمامش اولوردی . فرانسه ، انكلتره حتی دولت علیه‌نك هیچ برزمان موضوع بحث ایدله‌ین بو حادثاتدن اولجه معلوماتلری یوق ایدی . بو ایشده قبل الوقوع معلوماتی بولندیغندن بردرجه‌یه قدر شبهه ایدیلن دولت وارسه اوده آلمانیادر .

استحصال ایلدیكم معلومات صحیحه‌یه نظراً آوستریا ولی عهدی آرشیدوق فرانز فردیناند آلمانیا اردولرینك صوك مانوره‌لرنده حاضر بولندیغی صره‌ده صرب اتحاد قومیته‌سی انتریقه‌لریله بوسنه وهرسك ولایتلرنده حصوله كتیریلن احوالك محافظه اولنه‌مایه‌جق بردرجه‌یه كلدیكنی آلمانیا ایمپراطورینه بیان وبونك اوزرینه بینهماده طول مدت مذاكرات جریان ایتمشدر . فقط آلمانیا ایمپراطورینك ذكاوت وبصیرت مسلمه‌سنه مبنی بو شكایت نتایجنك نه اوله‌جغنی كشف ایتمسی كندیلرنجه سهل اولمسنه وبوملاقات ومذاكراتی متعاقب آلمانیا خارجیه ناظری موسیو فون شونك (برختسغادن) ده بارون فون ئه‌رنتال ایله كورشدیكی معلوم بولنمسنه رغماً بوسنه وهرسك الحاقنك ضروری الوقوع وبلغارستان اعلان استقلالی مقرر بولندیغنه دائر آلمانیا ایمپراطوریله خارجیه نظارتنه صورت مخصوصه‌ده معلومات ویرلمه‌مش اولمسی احتمالكه صحیح اوله‌بیلیر . كذلك آلمانیانك بالاخره اتخاذ ایلدیكی خط وحركتدن كرچه آلمانیا وآوستریا دولتلری بیننده موجود معاهده موجبنجه آلمانیانك بلاقید وشرط آوستریایه معاونت فعلیه‌ده بولنمسی ضروری اولمغله برابر آوستریانك هرحال وكارده آلمانیانك معاونتنی طلب ایچون اولجه مراجعت ایلدیكی ده كمال امنیتله استدلال اولنه‌بیلمكده‌در. بوایكی وقعهٔ تجاوزكارانه‌یی احاطه ایدن سر بوكون مدافعه اولنه‌مایه‌جق درجه‌ده مكشوفدر . بلغارلر حسابنه بحث اولنمق لازم كلسه كشوف حادثه‌سی دولت علیه حقنده بیان شكایت ایتملرینه بر وسیله دیمك اولمسنه وبونیده آوستریالیلرك تخفیف ایده‌میه‌جكلری قبول ایدلمسنه رغماً بلغارلرك حركت واقعه‌لرینی تخفیف ایچون چوق سوز صرف ایتمه‌مشلردر .

بوسنه وهرسكلیلره قانون اساسی اهدا ایده‌بیلمك مطالعه‌سیله مملكتلرینك آوستریایه الحاقی لازم كلمش اولدیغنی و صرب اتحاد قومیته‌سنك بوسنه و هرسكده دوام ایدن تحریكاتندن آوستریالیلرك بیزار اولدقلری و شمدی یه قدر برلین معاهده‌سنه وضع امضا ایدن دولتلره ایصال شكایات اولنمدیغی حالده الحاق كلمه‌سنك بوحسیاته ترجمان اولدیغنی وحقوق حكمداری‌ٔ عثمانیه كرچه اوتوز سنه قدر تأثیرسز براغلمش ایسه‌ده حقوق مذكوره‌نك برلین معاهده نامه‌سیله آوستریا ومجارستانه اعطا اولنان حقوقدن صورت قطعیه‌ده اخراج اولنمدیغی جهتله محافظه اولندیغنی ویكی پازار سنجاغنك تخلیه‌سی دولت علیه ایله آوستریا ومجارستان بیننده‌كی مخالفت حقیقیه‌نك برنشانهٔ علنیه‌سی وآوستریانك دولت مذكوره‌یه قارشی ابراز ایلدیكی جمیلهٔ سخاوتكاری

اولمق لازم كلدیكی ویانه‌ده بیان وبویولده سرد اعذار ایدنلرله بالطبع كوریشلوب قونوشیله‌مز . یالكز بوقدر سفسطه میاننده شایان قبول بردلیل وارسه اوده تحول واقعك حقیقی وصرف برنامه عائداولمسی اولوب بونكله دولت علیه‌نك مادةً برشی غائب ایتمامسیدر. فقط بوصورت مطالعه قبول اولنسه بیله آوستریانك بویله آوروپا مسالمت عمومیه‌سنی دوچار تهلكه ایده‌جك صورتده واقع اولان حركت تجاوزكارانه‌سی هیچ برصورتله معذور كوریله‌مز . حادثات مذكوره اسبابی میاننده اك زیاده حقیقته قریب اولانی بارون فون ئه‌رنتالك نظریه‌سیدر. بونظریه موجبنجه حادثهٔ واقعه مومی الیهك كچن صوك بهارده یكی پازار شمندوفر خطنك انشاسی تكلیفنی اورته‌یه آتمقله غائب ایتمش اولدیغی شرفك اعاده‌سنی استحصال ایتمك املنه دوشمسندن وولی عهد آرشیدوق فرانز فردیناندك آوستریا تختنه جالس اولمه‌دن بوالحاق كیفیتنك امر واقع شكلنی آلمسنی كندوسنه توصیه ایتمش اولمسندن وآوستریا امپراطوری فرانسوا ژوزفك دخی آروپا احوال حادثهٔ سیاسیه‌سنك بومقصدی حیز فعله چیقارمغه برمانع اولمدیغنه دائر كندوسنه تأمینات ویرمش بولنمسندن ایلرو كلمشدر .

آوستریاسیاسیونی بوایشده‌اك مهم نقاطی مع التأسف نظر دقت واعتنایه آله‌مامشلردر . بونلر غربی آوروپاده وعلی الخصوص انكلتره‌ده درسعادتده استحصال اولنان ادارهٔ جدیده لهنده حسیات قویه حصولی وروسیه‌ده اسیای شرقینك سركذشتلی میدانلرندن آوروپایه عودت ایدن اسلاو افكار وحسیاتنك یكیدن انكشاف وبروز ایتمسی برمعاهدهٔ بین الملك آوروپا حكمدارانی میاننده بالخاصه صلحپرور اولمغله مشهور ومتعارف اولان بری نامنه نقض ایدلمسنك افكار عمومیه‌ده سوء تأثیرات حاصل ایلمسی كبی اسبابدر .

اسباب مذكوره تأثیریله فرانسه انكلتره وایتالیا وروسیه وحتی براز خفیف مقیاسده اولمق اوزره آلمانیانك بعض صنوفنده اظهار اولنان آثار غیظ واغبرار آوستریا بلغارستان تجاوزینك برعكس تأثیری اولمق اوزره كریدك یونانستانه التحاقی اعلان ایلمسی وقره طاغك برلین معاهده نامه‌سیله كندوسی ایچون تحدید اولنان بعض قیودی كسر ایله آنك خارجنده اجرایه تشبث ایده‌بیله‌جكی وصربستان ایله بالاتحاد بوسنه وهرسك قطعه‌لرینك اكثریت نفوسنی تشكیل ایدن صرب قومنك منافعی مدافعهً تعو یضاته قیام ایلمسی تأثیراتیله برقات دها اشتداد وازدیاد بولمشدر .

زبدهٔ سیاسیه

—

آوروپا احوال سیاسیه‌سنك اون بش كوندن بری كوستردیكی رنك وشكل ، اللی سنه‌در حكومت عثمانیه‌نك ایستر ایستمز تابع اولدیغی جریانلردن قورتلمش ، مهم برنقطهٔ سیاسیه‌یه واصل اولمش اولدیغنی كوستریور . بو كاسبب مملكتمزده مشروطیت اداره‌نك اعلان وتأسیسیدر . بوندن اول روم ایلی ، بالخاصه ماكدونیا سنه‌لردن بری برآتش اغتشاش الجنده قالمش ایدی . اتفاق مثلثك عقدیله آلمانیا - ابتدا آوستریایه صادواده مهم برسلهٔ تأدیب اوردقدن صكره - آوستریایی عادتا صیانتنه آلمش ایدی . آلمانلر ، اوكده آوستریا پیشدار قولنی تشكیل ایلدیكی حالده جنوبه طوغری مهم برآقینه حاضرلانمش ایدی . برلین معاهده‌سی صره‌سنده آوستریانك موقتاً بوسنه وهرسكی اشغال ایلمسی ده بوآقینك بدایتنی تشكیل ایدیوردی .

آوستریا او وقتدن بری ماكدونیاده مختلف عناصر ایله ، بالخاصه رهبان طاقمیله اجرای تأثیراتدن قالمدی . بویله‌جه ماكدونیانك عناصر مختلفه‌سنی دائما بری بریله مجادله حالنده بولندیره‌رق كونك برنده سلانیكه طوغرو

يورومك ايچون زمين تهيه ايديوردی . روسيه برقاچ سنه‌در انظارينی اقصای شرقه توجيه ايتمش اولدينی ، ژاپونيا محاربه‌سيله وداخلی اختلاللرله مشغول بولندينی ايچون شرق امورينه اولكی قدر اهميت ويرمه‌مش ، بوفرصت بالقان شبه جزيره‌سنده آوستريا نفوذينی آرتيرمشدی . اول وآخر بالقان شبه جزيره‌سنده جرمان واسلاو عرقلرينك تصادمندن برفورطنه قوپمسی احتمالی درپيش ايدلمكه باشلامش ايدی .

حكومت عثمانيه‌نك شكل استبدادی آلمانيا وآوستريا پولتيقه‌سنه ملايم كله‌رك استبدادی ادامه ايتديرمك استه‌ينلر بو پولتيقه‌يه استناد وشرقده جرمان نفوذ ومنفعتنك تزايدينه واسع برميدان براقشلردی .

برطرفدن روسيه ماكدونياده آوستريايه سد چكمك استديكی كبی ديكر جهتدن انكلتره عناصر مختلفهٔ خرستيانيه‌نك تظلم وشكاياتنه نهايت ويرمك ديله‌يوردی . ماكدونياده بر مختاريت اداره تأسيسنه طوغرو لازم كلن خطوه‌لر آتلمق اوزره انكلتره قرالی يله روسيه چاری آره‌سنده ره‌وال ملاقاتنده مقررات اتخاذ اولنمش ايدی ، بوملاقاتی متعاقب حكومت عثمانيه مشروطيتنی اعلان ايتدی . ماكدونياده‌كی عناصر مختلفه سلاحلرينی براقدی . سيئات استبداددن خلاص اولدی . تأييد موانست واخوت ايتمك استدی .

شو انقلاب عثمانی اوروپا سياسياتنی اساسندن دكيشديردی . انكلتره فرانسه حكومت عثمانيه‌يه دوست ومظاهر بولندی . ماكدونيا اوزرنده‌كی مطالب تأخير اولندی .

اوستريا ايسه آلمانيانك تشويق وترتيبی ايله بوسنه وهرسكی الحاق ايتمكی قرارلشديرديغی كبی بلغارستانده اوستريانك مظاهرتيله اعلان استقلال ايتمك استيوردی بونلر بری برينی متعاقب اجرا اولندی . مقصد نه ايدی ؟ حكومت عثمانيه ايله بلغارستان آره‌سنده بر محاربه وقوع بولورسه مملكتمزده آوستريا وآلمانيا منافعنه خادم شكل اداره اعاده اولنه بيله‌جك ، آوستريا بوسنه وهرسكی قازانمش اولمقله برابر ماكدونياده‌كی نفوذينی‌ده تقويه ايليه‌جكدی . فقط بويله اولمدی . عثمانليلر سكون واعتدالی الدن براقمدی . معلوم اولديغی اوزره بوايكی مسئله‌نك بين الملل بر قونفرانسده حلنی و برلين معاهده‌سنك تصحيحنی اوروپادن استدی .

قونفرانسك پروغرامنی دول معظمه‌يه تكليف ايتدی . بوراده موضوع بحث ايديله‌جك مسئله‌لر حقنده اولجه ائتلاف ظهوری قونفرانسدن بر نتيجه استحصالنه مدار اوله‌جغی ايچون بلغارستانك درسعادته كوندرديكی مأموريله مأمورين عثمانيه مذاكراته كيرشدی . آوستريا سفيرينك‌ده باب عالی نزدنده عين مقصدله باشلايان مذاكراته دوام ايديله‌مدی . چونكه آوستريانك حق شكنانه معامله‌سندن قلبلری قيرلمش اولان عثمانليلر آوستريا امتعه‌سنه قارشو شدتلی بر مقاطعه‌يه قپو آچمشلر ، بوتدبيرده حميتمندانه ثبات كوسترمشلردر . ابتدالری آوستريا بوندن غير متأثر كورينيركن صكره ايشك اهميتی آرتدی . آوستريا سفيری باب عالی نزدنده مقاطعه‌يه ختام ويرلمسنی طلب ايتديكی كبی ائتلاف حصولنی و قونفرانسه دخولنی‌ده بوشرطه تعليق ايتدی . بويله‌جه عثمانليلره قارشو جبراً مالنی صاتمق يولنده حقسز بر معامله‌يه دها قيام ايلدی .

بوسنه وهرسكك الحاقی اوزرينه اوراده بولنان اسلاو عنصرينك آلمانلاشديرلمسنه وجنوبه طوغرو آلمانلرك كسب قوت ايتمسنه صربستان ايله قره‌طاغ نظر بيقيدی ايله باقه‌مدی . هيجانلر حاصل اولدی . آوستريا خارجيه ناظرينك پولتيقه‌سی اسلاو عنصرينه قارشوده بر بيوك ضربه مقامنده كورلدی . بو نقطهٔ نظره روسيه افكار عموميه‌سی‌ده اشتراك ايلدی . . .

بالقانلرده آوستريايه قارشو حركتلرنده صربستان ايله قره‌طاغ حكومتلری حكومت عثمانيه‌يی‌ده تشريك ايتمك ايسته‌يه‌رك آره‌ده ائتلافلردن واتفاقلردن بحث اولندی . حالبوكه اك زياده شايان دقت اولان‌شی آوستريايه ، بالخاصه آلمان تهاجمنه قارشو سد چكمك استه‌ين روسيه ايله حكومت عثمانيه‌نك منفعتلری تقابل ايتمسی ايدی . روسيه غزته‌لرينك اك مهملرندن بری اولان «نوويه ورەميا» بوصره‌ده عثمانليلرله روسلر آره‌سنده بر ائتلاف ويا اتحادی ايجاب ايتديره‌جك صورتده ظهور ايدن وقوعات اخيره‌يی ، منافع متقابله‌يی ايضاح ايتدی . بويله‌جه روسيه‌نك دوست ومتفق بولنان وحكومت عثمانيه‌يه پك متمايل اولان انكلتره ايله فرانسه‌نك‌ده دوستلغنی تأمين ايتمك عثمانليلر ايچون‌ده قابل اوله‌جقدی . ايشته بو صورتله حكومت عثمانيه روسيه‌يه قارشی سنه‌لردن بری بولنمامش اولديغی برموضع وموقع سياسيده بولندی .

شايد روسيه حكومتی ، بو آرالق حربه كيرشمك احتمالی اولمديغندن آوستريا ايله اوزلاشيرسه او زمان بالقانلر وحكومت عثمانيه ايچون شايان تأملدر .

هنوز بلغارستان ايله دوام ايتمكده اولان مذاكرات ائتلافيه‌يه دوام ايدلمكله برابر اوستريانك بويقوتاژدن طولايی عادتا تهديداتنه ومثلا آوستريا مطبوعاتنك «شايد عثمانليلر مقاطعه‌ده ثبات ايله ماللريمزی آلمازلرسه مملكتلری داخلنده اغتشاش وغائله چيقمق كبی تهلكه‌لره معروض قاليرلر .» زمينده مملكتمزده نائرهٔ فسادك اشتغال ايديله‌جكنه دائر پك چركين بياناتنه رغماً حكومت عثمانيه آوستريا ايله مناسبات حسنه‌سنه خلل ويرمه‌مكده ، آوستريا سفيرينك درسعادتدن مفارقتی‌ده برمأذونيت صورتندن اوله‌جغی سويلنمكده‌در . آوستريا غزته‌لرينك عثمانلی ليمانلرنده مال چيقاره‌ميان آوستريا واپورلرينه برر زرهلی ترفيق اولنه‌بيله‌جكی يولنده‌كی تهديدی حد معروفك تجاوز ايدلديكنی كوستريور . بوكا مقابل انكليزلردن انكليز زرهليلرينك بونلره مقابله ايليه‌جكی خبری ورود ايديور .

بوكبی احوال ايله برابر انكلتره خارجيه ناظری سير ادوارد غره‌ی اخيراً ايراد ايلمش اولديغی مهم بر نطق سياسيده اوروپا اختلافات دوليه‌سنك ائتلافه طوغرو بر تبدل اظهار ايتمه‌مسی و شدتلنمه‌سی صلح ومسالمت ايچون بادئ تهلكه اوله‌جغنی ايما ايتمش ، آرتق انتريقه پولتيقه‌سندن واز كچيلوب حسن نيتله حركت ايدلمسنی توصيه يولنده ادارهٔ كلام ايلمشدر . بوسنه وهرسك وبلغارستان مسئله‌لرينك تحدثندن بحثی صره‌سنده : تأنی ايله حركت ايتمك موافق ، سكون واعتدال محافظهٔ صلحه مدار ايسه‌ده اوروپا سياسيات حاضره‌سی آرتق غائب ايده‌جك بر دقيقه بولنمديغنی كوسترديكنی‌ده سويلمشدر . سير ادوارد غره‌يك نطقی عثمانلی سياسيونی ايچون شو صره‌ده بر درس تشكيل ايده‌جك صورتده‌در .

فرانسه خارجيه ناظری موسيو پيشون‌ده اخيراً فرانسه پارلمنتوسنده مسائل شرقيه حقنده ايضاحات ويره‌رك آوستريانك كرك حكومت عثمانيه وكرك سائر بالقان حكومتلريله ائتلافی ممكن اوله‌بيله‌جكنه دائر نيكبينانه مطالعات درميان ايديور . وقوعات اخيره‌يی خلاصة ذكر ايلييور . مع مافيه موسيو پيشونك طرز كلامی همان عموم اوروپا مطبوعاتنك بياناتيله هم آهنك دوشميور . چونكه آلمانيا ايمپراطورينك نشر اولنان بياناتی اوزرينه ايمپراطورك شخصی پولتيقه‌سنه وكيفی اداره‌سنه سد چكمك اوزره آلمانياده وقوع بولان حركات ، آوستريا ايله ايتاليا آره‌سنده ، ايتاليانك حدود بوينی تقويه وتحكيمه لزوم كوره‌جكی درجه‌ده ، جاری اولان مناسبات آرتق اتفاق مثلثك‌ده اوروپاده نه‌قدر قوتی حائز بولنديغنی كوسترمكده‌در . والحاصل اوروپا احوال عموميهٔ سياسيه‌سی پك زياده شايان دقت برصفحه كوسترمكده اولوب عثمانلی سياسيونی ايچون بلكه يوز سنه‌ده بر تصادف ايتمه‌ين فرصتلر كورلمكده وبوفرصتلرك قوتی ايسه زمامداران اداره‌يی عثمانلی تاريخنده پك آغير يوكلر آلتنده براقه‌جغی ، پك يازيق اوله‌جغی اكلاشلمقده‌در .

———∘∘———

طلبهٔ علومك قرعه امتحانلری

دور استبدادك تحصيل مدارسه ايندردیکی ضربه‌لردن بری و بلكه الك مهمی اون آلتی سنه‌دنبری قرعه امتحانلرينك اجرا ايدلمامسی كيفيتيدر. امتحانلرك لغوی كيفيتنك تحصيل مدارسه ايقاع ايتديكی ضرری، امتحانلرك نصل بر حيات تحصيل اولديغنی بيلنلر تقدير ايدر. سيأت سابقه نتيجه‌سی اولان بتون احوال غير لائقه‌نك دائرهٔ انتظامه آلنمسنه باشلانلديغی شو صره‌ده بالطبع قرعه امتحانلرينك اجرا اولنمسی‌ده تقرر ايتمش وحربيه نظارتی طرفندن برامتحان جدولی ترتيب ايديله‌رك اولوجهله طلبهٔ علومك امتحانلرينه مباشرت اولنمسی باب مشيختنه بيلديرلمشدر. استخبارات موثوقه‌مزه نظراً حربيه نظارتنك ترتيب ايتديكی امتحان جدولی بروجه آتيدر.

برنجی سنه: امثله، بنا، مقصود، تحفه، آطه‌لی، حلبی، ثلث ونسخ؛ قرائت تركيه؛ تعداد وترقيم.

ايكنجی سنه: جامی؛ ملتقی؛ مغنی الطلاب؛ رقعه وتعليق؛ قرائت تركيه ومأل؛ اعمال اربعه.

اوچنجی سنه: جامی مع حواشی، مرأت؛ فناری وتصورات؛ مختصراً معانی؛ رقعه وتعليق؛ مختصر قواعد عثمانيه؛ اعمال اربعه، تاريخ انبياء.

دردنجی سنه: مرأت؛ تصورات؛ مفصلاً معانی؛ عقائد نسفی؛ رقعه وتعليق، قواعد عثمانيه وكتابت؛ كسر عادی، تاريخ اسلام.

بشنجی سنه: مرأت؛ تصديقات؛ جلال، رقعه وتعليق؛ كتابت؛ كسر اعشاری؛ مختصر علم احوال الارض، تاريخ عمومی، عربجه كتابت.

آلتنجی سنه: تصديقات؛ جلال؛ رقعه وتعليق؛ مكمل كتابت وانشا؛ نسبت وتناسب مختصر علم احوال الارض؛ تاريخ عثمانی؛ عربجه كتابت وانشا، مختصر قواعد فارسيه.

حربيه نظارتنك بو امتحان جدولی باب مشيختنجه بروجه آتی تعديل ايديله‌رك قبولی ضمننده حربيه نظارتيله مخابرات جريان ايلمكده بولنديغی دخی استخبارات متممه‌مزدندر.

برنجی سنه: بناء ومقصود مكتسباتی درجه‌سنده امثلهٔ مختلفه ومطرده تصريفاتی؛ عوامل، اوچ سطر يازی؛ قولايجه برعباره اوزرينه قرائت تركيه؛ وضوء، غسل، تيمم، اركان صلات، تعداد وترقيم.

ايكنجی سنه: اقسام سبعه ومعتلاتدن تصريف واعلال وادغام تطبيقاتی؛ عوامل؛ اوچ سطر يازی؛ قولايجه برعباره اوزرينه قرائت تركيه، وضوء، غسل، تيمم، اركان صلات، تعداد وترقيم.

اوچنجی سنه: اظهاردن عباره، معنی، مفهوم وتحليل عباره؛ فنارينك تصورات طرفی يعنی كليات خمس وتعريفات بحثلری؛ تركجه ساده برمكتوب تحريری؛ حلبيدن صلوات وقتيه وعيد وجمعه مسائلی؛ اعمال اربعه‌دن جمع وطرح.

دردنجی سنه: كافيه وجاميدن عباره، معنی، مفهوم وتحليل عباره؛ فنارينك تصديقات طرفی يعنی قضايا وقياس بحثلری؛ تركجه وسط درجه‌ده بر مكتوب ايله علم وخبر وسندات عاديه كبی محررات رسميه؛ ملتقادن صوم وسفر وحج بحثلری؛ اعمال اربعه‌دن ضرب وتقسيم.

بشنجی سنه: قطبدن تعريفات وقضايا بحثلری؛ ملتقادن نكاح وطلاق مسائلی؛ عقائد، انشا وكتابت واعمال اربعه اوزرينه مسائل

آلتنجی سنه: قطبدن قياس بحثی؛ ملتقادن هبه وشركت مسائلی؛ عقائد؛ انشاء وكتابت واعمال اربعه. اوزرينه مسائل

هر ايكی جدول حقنده مطالعات مخصوصه‌مز كله‌جك نسخه‌مزده درميان ايديله‌جكدر.

---

٧ نسخه‌مزده‌كی ايكنجی سؤاله دائر طشره واستانبولدن خيليجه جواب وارد اولدی.

ايچلرنده قواله‌ده مدرسهٔ خيريه مدرس اولی دبره‌لی سليمان افنديك عربی العباره قلمه آلديغی رسالهٔ مستقله بالخاصه شايان تقدير اولوب مكافاته مستحق اولمشدر.

رسالهٔ مذكوره‌نك بالترجمه نشرينی آرزو ايتدك ايسه‌ده غزته‌مزك حجميله متناسب اولمديغندن بالاخره (بيان الحق) رسائلی ميانده طبع ونشرينی دها مناسب كوردك. يالكز رسالهٔ مذكوره‌ده قياس خلفی عند الاصوليين هيئتك دليلدن جزء اولمامسی قاعده‌سندن استنباط ايدلمش وفخر العلماء العثمانيه شمس الدين فناری حضرتلرينك فصول بدايعنك منطق قسمنده (بحث شريف) عنوانی آلتنده قياس خلفی تقريرنده‌كی مذاهب ثلثه كورلمامش اولمغله تقرير منطيقدن قورتاريله‌مامش وبرده مواد قضيه اولان قيود جهات قضيهٔ مذكوره‌نك بخصوصها وصف موضوعی اعتباريله تصوير ايدلميوب لاداثما بحسب الذات افادهٔ مشهوره ومجمله‌سيله اكتفا اولنمشدر.

معلمخانهٔ نواب طلبه‌سندن اسعد افندی ايله قواله‌ده ابراهيم پاشا جامع شريفی بخاری شيخی بهجت افندی تعميق فكر ايتمكده براز مسامحه كوسترمسه ايدبلر دها دقيق تطبيقاتده بولنه بيله‌جكلری استدلال اولنيور. ايلك همتك طشره علماسنده مشهود اولديغی باعث مباهاتدر.

سؤال مذكورك حلی علی وجه الاختصار بروجه آتيدر:

طالب العلم افضل من المجاهدين فی سبيل الله

اضافت استغراقه ويا جنس مشهوره حمل اولنمق وجوهاً جائز اوله‌ميه‌جغی معلوم بولنمسنه نظراً قضيه‌نك كليه ويا طبيعه اوله‌ميه‌جغی آشكاردر. معهودده يوقدر. شوحالده ظاهری وجهله جنس غير مشهوره حمل اولنه‌رق قضيه مهملهٔ مطلقه اولور. ديمك كه مفهوم قضيه (طالب علم صفتيله متصف اولان افراد برر برر دكل بحسب الجنس مجاهد فی سبيل اللهدن افضلدر. يعنی طالب علم جنسی ايچنده اويله افراد واردر كه نزد الهيده‌كی ثواب و منزلتجه فی سبيل الله مجاهدين افرادی ميانده مثلی يوقدر.

فقط بوافراد علی حده علی حده معلوم اوله‌ميه‌جغندن مزيتی جنسنه شرف بخش اولور) معناسندن عبارتدر.

جنس طالب علمك مدار افضليتی اولان افراد مهمله بروصف ممتاز ايله تقييد اولنه بيلير سه قضيه مطلقهٔ كليه صورتنه افراغ اولنور. نفس قضيه‌ده ايسه بوكا قرينه يوقدر. كرچه محمولده برفی سبيل الله قيدی وار ايسه‌ده بونك موضوعده‌ده معتبر اولمسنه دائر علم نحو وعلم معانيده برقاعده‌مز يوقدر.

قرينهٔ مقاليه بولنمينجه حال وحكم شرع نظر اعتباره آلنير.

اغراض نفسانيه وآمال دنيويه‌دن طولايی طلب علمك مذموميتی حقنده‌كی احكام شرعيه وبالخاصه (انما الاعمال بالنيات) حديث شريفنه مراجعت ايدلنجه (طالب العلم فی سبيل الله) ديمك اولديغی آكلاشيلير.

(سلوا علماً نافعاً الخ) مألنده‌كی احاديث شريفه دلالتيله مضاف اليهده علم نافع ايله تقييد لازم كبی كورينورسه‌ده علمك ضرری من حيث هو هو اولميوب اضافی اولديغی جهتله بو قيده لزوم قطعی حس ايدلمز. و (هل يستوی الذين يعلمون والذين لايعلمون) نظم مجيدينك حذف مفعول اعتباريله حاوی اولديغی نكتهٔ معانيه‌ده بو اطلاقه دلالت ايدر. بناء عليه قضيه بر كره (كل طالب العلم فی سبيل الله افضل من المجاهدين فی سبيل الله) صورتنه راجع اولور.

فی سبيل الله قيدی استحصالاً لوراثة النبوة واستحفاظا لاسرار الشريعة كبی تفسيرات ايله‌ده ايضاح ايديله بيلير.

قضيه كليه‌ده اولسه كرچه مطلقه اولدی. فقط معنای افضليت عند الله ثواب و منزلتده ازيديت اولديغی معلوم بولنمسنه نظراً طلب علم نعلنك بر حسنی حاوی

وبناء عليه اعطاى ثوابك جناب حق اوزرينه واجب اولوب اولمديغى مسئله‌لريله علم كلامده حسن وقبح وعدم وجوب الاصلح على الله بحث مشهورينه بالانتقال بر جهت قضيه تعيين ايديله‌رك بوراجه اعتبارى لازم كلان معانى اعتباريله قضيه‌نك برموجهۀ مركبه‌يه افراغنه يول بولنور .

اهل سنته كوره بر مقتضاى وعد الهى دوام، معتزله‌يه كوره اعطاى ثوابده‌كى ضرورت نظر اعتباره آلنه‌رق عرفيۀ خاصه ومشروطۀ خاصه‌يه راجع اولور .

شو قدر واركه ضرورت وصفيه‌ده مدخليت وصف اعتبار ايدلمزسه هرايكى مذهب مشروطه‌ده برلشير .

مابعدى وار

كچن هفته‌ده‌كى برنجى سؤاله مطلوبمزه موافق جواب ظهور ايتمديكندن مدتى برهفته دها تمديد ايدلمشدر .

سؤاللريمز

— ١ —

سورة الحج ده

وترى الارض هامدةً فاذا انزلنا عليها الماء اهتزت وربت وانبتت من كل زوج بهيج

خطابك جمعدن مفرده التفاتى نكته‌سى ؟

(ترى) نك افعال قلوبدن اولوب اولمامسنده آيت كريمه‌جه قرينه بيانى ؟

(هامده) لفظ شريفنك معناى حقيقيسيله اراده‌سنه قرينۀ مانعه اولوب اولمديغى، باعتبار الوضوح اقسام نظمدن هانكيلرينه راجع اوله‌بيله‌جكى وعباره واشارتى ؟

« اهتزت وربت وانبتت من كل زوج » جمله‌لرى نظر دقته آلنه‌رق احتمالاتنى ايضاح ايله علم نباتاتك مسائل اساسيه‌سنه جهت تعلق اولوب اولمديغى .

شو نظم جليلك امكان بعث حقنده كى استبعاد عقلى‌يى ريب وظنونى ازاله ايچون ادلۀ عقليه‌دن برى اوله‌رق سوق اولنديغى نقطۀ نظردن هيئت وحدانيه‌سيله بر دليل اولمق اوزره اسلوب افاده‌سى بوزولميه‌رق قياس منطقى ايله تقريرى دليل مذكورك تدقيق فلسفيسى نقطۀ نظرندن موقوف عليهى اولان علملرك بيانى ايله نصك جهت دلالتى بيان .

— ٢ —

قال الحجاج لاعرابى كلمه فوجده فصيحا كيف تركت الناس وراءك فقال تركتهم اصلح الله الامير حين تفرقوا فى الغيطان واخمدوا النيران وتشكت النساء وعرض الشاء ومات الكلب فقال الحجاج لجلسائه اخصبانعت ام جدبا قالوا بل جدبا قال بل خصباً .

اعرابينك شوسوزى حجاجك فكرينه كوره نصل حل اولنور ، جلساسنك رأينه كوره نصل ؟

برنجى سؤالى‌الك اى حل ايدنه برسنه‌لك ايكنجى‌يى حل ايدنه التى آيلق آبونه مكافات وعد ايدييورز . برنجى سؤالك مدتى اوچ هفته وايكنجينك ايكى هفته‌در .

رجا

بعض مسائلك استفسارينى حاوى امضاسز اوله‌رق اوچ ورقه آلندى . بوكبى مسائله وسعمز نسبتنده جواب ويرمك الك بيوك املمز الك برنجى وظيفه‌مز ايسه‌ده غزته‌مزجه اتخاذ اولنان مسلك ايجابى امضاسز ورود ايدن محررات نظر اعتباره آلنه‌میه‌جغندن بالطبع سؤاللر وجوابلرى نشر ايديله‌ميه‌جكدر . بعدما بوكبى استفسار واستيضاحى حاوى محررات صاحبلرى ـ امضالرينك نشرى آرزولرينه وابسته اولمق اوزره ـ هويتلرينى بزه طانتملرينى رجا ايلرز .

فطين

محمود بك مطبعه‌سى